მშრომელებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურული საქართველო

20 ოქტომბერი, 1938 წ. | საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის ათდღიური ორგანო | ფასი 30 კაპ. № 25 (80).

ეროვნული ბიბლიოთეკა
საქსრეს სახ. სამ. საჯ. ბიბლიოთეკა
რესპუბლიკური ბიბლიოთეკა

გენიალური შემოქმედი

ოთხმოცდაცამეტი წელი შესრულდა გენიალური ქართველი პოეტის ნიკოლოზ ბარათაშვილის გარდაცვალებიდან. თითქმის მთელი საუკუნე ჩადგა ჩვენს ეპოქასა და დიდებულ პოეტს შორის. მაგრამ დრო და მანძილი არამც თუ არ გვიშლის ხელს ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედების გაგებაში და ხილვაში, არამედ დიდების შარავანდედით მოსავენ მას და ჩვენს წინაშე დგება იგი თავისი მარადი უჭკნობი სახით.

საქვეყნოდ ცნობილია, თუ რა უსაზღვრო სიყვარულსა და მზრუნველობას იჩენს საბჭოთა ხალხი წარსული კულტურული მემკვიდრეობისადმი. მხოლოდ დიად სტალინურ ეპოქაში მოხდა წამდვილი დაფასება ყველა იმ დიდი მოწინავე, პროგრესიული სახელისა, რომელიც კი წარსულში შეუქმნია რომელიმე ერს. მხატვრული სიტყვის ოსტატები, რომელთაც კაცობრიობის კულტურის საგანძურში თავიანთი წვლილი შეუტანიათ, — უსაზღვრო სიყვარულით სარგებლობენ ჩვენს დიადსა და უძლეველ სამშობლოში. პუშკინის, ტოლსტოის, გოეთეს, რუსთაველის, ილია ჭავჭავაძის—იუბილეები, საბჭოთა კავშირის ხალხთა ნამდვილი ზეიმი და დღესასწაული იყო. მხოლოდ სოციალისტური კულტურა არის ჭეშმარიტი მემკვიდრე მოწინავე, სახელოვანი წინაპრების მიერ შექმნილი კულტურისა. ამ წინაპართა შორის საპატიო ადგილი ნიკოლოზ ბარათაშვილს უჭირავს.

განსაკუთრებულ ეპოქაში მოუხდა ცხოვრება და მოღვაწეობა ნიკოლოზ ბარათაშვილს. ეს იყო დრო, როდესაც ქართველი ხალხი, კავკასიის სხვა ხალხებთან ერთად, კარგავდა პოლიტიკურ-ეროვნულ დამოუკიდებლობას. როგორც ცნობილია, მე-18 საუკუნის დასასრულისა და მე-19 საუკუნის დასაწყისის მიჯნაზე რუსეთის ახლად ფეხადგმული კაპიტალიზმი გზას იკაფავდა აღმოსავლეთისაკენ და კოლონიების დაპყრობით ცდილობდა ევროპის მოწინავე ქვეყნების რიგში ჩადგომას. აზიის დაპყრობის გზაზე კავკასია წარმოადგენდა უმნიშვნელოვანეს სტრატეგიულ პუნქტს. ამიტომ რუსეთის თვითმპყრობელობამ პირველი გადამწყვეტი იერიშები კავკასიაზე მიიტანა. სისხლისმღვრელი ომებით დაპყრობილ იქნა თავისუფლების მოყვარული კავკასიის ხალხები.

ამ ეპოქის შვილი იყო ნიკოლოზ ბარათაშვილი. პოეტი თავის დიდებულ პოემაში „ბედი ქართლისა“ გამოხმაურა თავის დროის ყველაზე უფრო მწვავე საკითხებს. 21 წლის ახალგაზრდა პოეტმა გენიალური ინტუიციით იგრძნო ეპოქის მაჯისცემა და მხატვრული ხილვით შესძლო დიდი ეროვნული პრობლემის ისტორიული თვალსაზრისით გადაწყვეტა. როცა გონების თვალით ვაკვირდებით ამ დიდებულ ქმნილებას, ვგრძნობთ პოეტის უდიდეს მხატვრულ ძალას. „ბედი ქართლისა“ პოეტური ეპოსის კლასიკური სახეა, რომელმაც უდიდესი სტიმული მისცა მთელ მე-19 საუკუნის ეპიურ პოეზიას.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახელს, შოთა რუსთაველის შემდეგ, განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ქართული ლიტერატურის ისტორიაში. დიდებული პოეტის შემოქმედებამ გადამწყვეტი გავლენა იქონია მე-19 საუკუნის ქართული ძარღვმაგარი მწერლობის განვითარებაზე. აღორძინების ეპოქაში საბა-სულხან ორბელიანისა და დავით გურამიშვილის მიერ დაწყებული საქმე ქართული კულტურის ევროპიზაციისა, ნიკოლოზ ბარათაშვილის მიერ თვისობრივად ახალ საფეხურზე იქნა აყვანილი. ნიკოლოზ ბარათაშვილის გენიამ შესძლო ქართული პოეზიის რადიკალური მობრუნება მოწინავე ევროპიული პოეზიისაკენ. მისი შემოქმედება პირველი ნიშანი იყო ამგვარი მობრუნებისა. აღმოსავლური პოეტური უზრუნველობა ბარათაშვილის ლექსებიდან სრულიად განდევნილია. ნ. ბარათაშვილი გვევლინება, როგორც ევროპიული ტიპის შემომქმედი, რომელსაც აქვს არა მარტო მოვლენების, საგნების და ადამიანების ხილვის უნარი, არამედ შესწევს ძალა ამ ხილვადობის ნათელი გამოხატვისა. პოეტის დიდებულ ხმაში მოისმის ეპოქის მოვლენები. უუფლებობა, ნაციონალური ჩაგვრა, პოლიტიკური თავისუფლების დაკარგვა, ჩამორჩენილობა, უკულტურობა ერის გაბატონებული ნაწილის უბადრუკობა, დაცემა, ერთმანეთის გაუტანლობა, ბრძოლა „ჩინ-ორდენებისათვის“ და ამ ნიადაგზე სულიერი დაცემულობა — ნიკოლოზ ბარათაშვილს აიძულებდა, ეძია გაძოსასვლელი გზები. მძიმე დრომ თავისი დაღი დაასვა ნიკოლოზ ბარათაშვილის ჭეშმარიტად გენიალურ შემოქმედებას. პოეტი ნაღვლიანად გადმოგვცემს თავის ვნებათა ღელვას, გულთათქმას, მაგრამ ეს არაა ვიწრო—სუბიექტური განცდა, იგი აღმოცენებული იყო გარკვეულ სოზოგადოებრივ ვითარების საფუძველზე. შავად მღელვარე ფიქრები აწვალებდნენ პოეტს, მაგრამ ბარათაშვილი აქტიური, მებრძოლის თვისებების მატარებელი იყო და არ შეეძლო უარი ეთქვა ჭეშმარიტ ცხოვრებაზე, საქვეყნო მოვალეობაზე.

„მაგრამ რადგანაც კაცნი გვქვიან —
შვილნი სოფლისა,
უხდა კიდევაც შევსდიოთ მას, გვესსას
მშობლისა.
არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი
მკვდარსა ემსგავსოს,
იყოს სოფელში და სოფლისათვის არა
იზრუნოს“.

ეს ოთხი სტრიქონი გასაღებია ნიკოლოზ ბარათაშვილის მთელი შემოქმედებისა. ამ დებულების დადასტურებაა „მერანი“. ეს ლექსი ყველაზე უფრო სრულყოფილად გვაგრძნობინებს პოეტის მისწრაფებასა და სულისკვეთებას. ამავე დროს ბარათაშვილმა ამ ლექსით „ჩვენ აზრს, ჩვენ გულთათქმას, ჩვენ ჭკუა-გონებას დიდი განი და სიღრმე მისცა, კაცობრიობის წყურვილს ქართველიც თანამზიარად გაუხადა და კაცობრიულ წყურვილის მოსაკლავ წყაროს ქართველიც დაწყაფა“ (ილია ჭავჭავაძე). ბარათაშვილის მხატვრული გენია „მერანში“ ერთხელ კიდევ შეეჭიდა საკუთარ უიღბლო ბედს, შავი ყორანის ჩხავილს და განწირულ სულის კვეთებას. ამ ბრძოლაში დიდებულმა მგოსანმა თავის შთამომავლობას რაინდული ხმით გადასძახა:

„ცუდათ ხომ მაინც არ ჩაივლის ეს
განწირული სულისკვეთება
და გზა უალი, შენგან თელილი, მერანო,
ჩემ, მაინც დარჩება,
და ჩემ შემდგომად მოძმესა ჩემსა
სიძნელე გზისა გაუადვილდეს,
და შეუპოვრად მას ჰუნე თვისი შაი
ბედს წინ გამოუქროლდეს“.

ასეთი იყო გენიალური მგოსნის სურვილი.

მართალია, ნ. ბარათაშვილი ბრძოლის ველზე არ დაცემულა და არც დუელში დაღუპულა, როგორც პუშკინი და ლერმონტოვი, მაგრამ ცხადია, რომ იგი ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა დაღუპა იმ საშინელმა პირობებმა, გარემოცვამ, რომელშიაც უხდებოდა მას ცხოვრება.

მთელი საუკუნე გვაშორებს ჩვენ, ნ. ბარათაშვილს, მაგრამ დიდებული პოეტის ხმა სტალინური მზით განათებულ და გამთბარ ქვეყანაში ახალი ძალით ისმის. ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედებამ დიდი ხანია დაიჭირა საპატიო ადგილი კლასიკური მემკვიდრეობის ძვირფას საგანძურში. იგი მარად იცოცხლებს ჩვენი თავისუფალი და ბედნიერი ხალხის გულში.

ნ. ბარათაშვილის პოეზური მემკვიდრეობა

სიმონ ჩიქოვანი

ნიკოლოზ ბარათაშვილი ქართველი ხალხის უსაყვარლესი პოეტია. იგი მისი ძლიერებისა და წარსული მძიმე ცხოვრების გამომხატველია.

ნ. ბარათაშვილი თავის პოეზიით შეებრძოლა მე-18 და მე-19 საუკუნეში გამეფებულ ირანულ პოეზიის გავლენას ჩვენში. მან პირველმა მოაბრუნა პოეზია თავის დროის დიდ სოციალურ პრობლემებისაკენ. მან პირველმა განათავისუფლა ქართული ლექსი აღმოსავლურ „მუხამბაზობისაგან“ და დაამკვიდრა ახალი ხანა ქართულ პოეტურ კულტურაში. იგი არის ქართული ლექსის ევროპიზაციის მამამთავარი. ამასთანავე მან აღადგინა რუსთაველის პოეტური სამყარო და თავის „მერანში“ გამოხმაურა „ავთანდილის ანდერძსა“ და „მნათობებისადმი მიმართვას“.

ნ. ბარათაშვილის წინამორბედნი იყვნენ: რუსთაველი, შავთელი და გურამიშვილი. მას ზედმიწევნით შესწავლილი ჰქონდა ძველი ქართული პოეზიის საუკეთესო მიღწევები და დასავლეთ ევროპის უახლესი პოეტური მემკვიდრეობა. ამიტომაც ჩვენ ბარათაშვილის პოეზიაში ვპოებთ დიდ მხატვრულ განსჭვრეტას არსებულ სამყაროისას და ფილოსოფიურ ხილვას ბუნებისას (მაგ. „ჩინარი“).

ნ. ბარათაშვილის ბუნების სურათები მომხიბლველია თავისი ლირიული შთაგონებით და პლასტიური ხატულობით. მისი მონათესავე სტრიქონები შემდეგში ჩვენ გვხვდება ტიუტჩევის შესანიშნავ ლექსებში. პოეტური ლექსიკით და ლექსის მუსიკალური აღნაგობით ის ენათესავება ქართული პოეზიის უძველეს კლასიკოსებს, ხოლო რუსული პოეზიიდან ლექსის მხატვრულ გაფორმებებში მისი მონათესავე პოეტებია: ტიუტჩევი და ბარიატინსკი. მაგრამ ნ. ბარათაშვილის პოეზია მათთან შედარებით უფრო ღრმაა და მისი როლი ქართულ პოეზიაში ლიტერატურულად განსხვავდება ხსენებულ პოეტების ადგილისაგან. ნ. ბარათაშვილის როლი ქართულ პოეზიაში ლიტერატურულად ენათესავება პუშკინის როლს რუსულ პოეზიაში.

ნ. ბარათაშვილი იყო თავის ეპოქის სოციალურ საკითხებით შთაგონებული პოეტი, „ქართლის ბედის უკულმართობის“ წინააღმდეგ მებრძოლი, ქართული ლექსის ნოვატორი და წინამორბედი ილიას, აკაკის და ვაჟას პოეზიისა. არც ერთ ქართველ პოეტს არ მოუხდენია ისეთი დიდი გავლენა მე-19 და მე-20 საუკუნის ქართულ პოეზიაზე, როგორც ნ. ბარათაშვილს, „მერანის“ პოეტური გაქანება იტაცებდა და ხიბლავდა მის შემდგომ მოწინავე ყველა თაობის პოეტებს.

საბჭოთა პოეზიაზედაც უდიდესი გავლენა მოახდინა ბარათაშვილის საუკუნეებზე გაქანებულმა სტრიქონებმა. საბჭოთა პოეტებიც უდიდესი სიყვარულით ღებულობენ მის დიად მემკვიდრეობას, რომელიც საუკუნოებში ხმაურობს „მერანის“ სიძლიერით.

შემოღამება მთაწმინდაზე

კარლო კალაძე

ოცნებით ცამდე ამაღლებული
არის მთაწმინდა დაღამებისას!—
გაჩაღებულა მის წინ კრებული
ცისა და მიწის ვარსკვლავებისა!..

ბელადიც იმის მწვერვალზე მდგარი
დასცქერის ახლად აგებულ თბილისს!..
დაბლა ხმალივით ელვარებს მტკვარი—
ძევს როგორც ხსოვნა ომგადახდილის...

ყურს უგდებს დინჯად მოუბარ ქართულს, —
მტკვარს ყველაფერი ემახსოვრება!
და კობას, ხალხთა ცხოვრებით გართულს,
ესმის ყოველლამ ქართლის ცხოვრებაც...

წარსულს ჰკვეთს მისი შეხედვის ძალა,
შუქი შეიჭრა ღამეთა შიგნით!
ამაყად ცისქვეშ ამოტანა
ტარიელის და ნესტანის წიგნი...

და როცა დილით ავთანდილივით
ამოიხედავს მზე — მომღერალი, —
მთებზე გადარბის ღამე ჩრდილივით
და ტარიელის შავი მერანი!

მზის ჩაუქრობელ ლტოლვას და ხალისს,
ეგ საზეიმო დროიც ეღირსა, —
იყო შეხვედრა დღისა და ღამის —
ავთანდილის და ტარიელისა...

იყო საღამო... გაიღო კარი,
დედამიწიდან წამოდგა ვაჟა! —
მას მთაწმინდაზე ამოჰყვა მტკვარის
ტალღების ტაში და ხალხის ვაშა!

აშენდა როგორც ციხე დაშლილი,
როგორც ერთგული ჩვენი დროების...
აღსდგა ნიკოლოზ ბარათაშვილიც
დასჯილი სოფლის ამაოებით

და შემოხედა ამაყად მერმისს
ტარიელივით მჯდარმა მტკვრის პირად...
მაგრამ, დასწია სადავე მერნის
და მან პირველად ჩვენ მოგვისმინა! —

მას უთვისტომოდ დარჩენა არ სურს,
და ბნელ ღამეებს გაჰკვეთს ელვისებრ!
ასი წლის შემდეგ შორდება წარსულს
და მთაწმინდაზე ამოდის ისევ...

დრო გაირბინა მერანმა ურჩად,
გადაატარა ბედის საზღვარი! —
ვერ ხედავ უდგას ვაჟა-შუშაველას ლურჯა,
მკერდ მოხატული როგორც ჭადარი...

და მთაწმინდაზე ბელადის ხელით
ამაღლდნენ ქვეყნის განახლებისას! —
გაჩაღებული ცხოვრება ელით
ცისა და მიწის ვარსკვლავებისა.

ნ. ბარათაშვილი

სურათი ლ. გუდიაშვილისა

დახატულია სპეციალურად ნ. ბარათაშვილის აკადემიური გამოცემისათვის, რომელსაც სცემს გამ. „ფედერაცია“

ნიკოლოზ ბარათაშვილი

სიტყვა. წარმოთქმული ნ. ბარათაშვილის ნეშტის გადმოსვენებაზე 25 აპრილს 1893 წელს

ილია ჭავჭავაძე

„თითეული ცემა გულის ძარღვისა გვჭრის და გვაწყალებს ჩვენ, და ჩვენი სიცოცხლე ჭრილობიდამ სისხლის შეუწყვეტელი დენა იქნებოდა, რომ ქვეყანაზე პოეზია არ ყოფილიყო“,—სთქვა ერთმა ბრძენმა.

ღმერთი რომ ერს, ქვეყანას მოწყალების თვალით გადმოხედავს, მოუვლენს ხოლმე კაცს, პოეზიის მადლით ცხებულსა, როცა ადამიანს სურს შეიტყოს ღირსება და დიდება ერისა, ყოველთ უწინარეს ამას იკითხავს,—რამდენი მთქმელი და მწერალი ჰყავსო, ღირსებას და სიდიადეს ერისას მარტო ამ საწყაოთი სწყავს ადამიანი. რაკი ესეა, ეხლა ცხადი უნდა იყოს, რა ძვირფასი განძია ჩვენთვის იგი მტვერი, რომელის წინაშე ვდგევართ ჩვენ დღეს.

პოეზია მადლია, ნიჭია, რომელიც ეძლევა მხოლოდ კაცთა, ვითიც რჩეულთა. მადლია, მაგრამ ამასთანავე ტვირთიც არის,—რადგანაც იგი მოვლენილია, რომ ჭრილობიდამ სისხლის შეუწყვეტელი დენა კაცთა სიცოცხლეს შეუყენოს.

ამ მადლს, ამ ტვირთს, დიდი ძალღონე უნდა სულისა და ხორცისა. და ამიტომაც, როცა ღმერთმა გამოგვიგზავნა ჩვენდა ნუგეშად და თაყვანისსაწონებლად ნიკოლოზ ბარათაშვილი, უკურთხა ენა მეტყველებისათვის, თვალნი ხედვისათვის, ყურნი სმენისათვის, გულს ჩაუდვა გაუჭრელი ცეცხლი კაცთა გულის გასათბობად და უბრძანა,—წადი და კაცთა ნათესავს ამცნე უზენაესი მცნება ჩემი და სიტყვით გული აუთუო.

კიდევ ვიტყვი, პოეზია მადლია, ნიჭია, მაგრამ ხომ ჰხედავთ, იგი დიდი ტვირთიც არის. დიდ ტვირთადვე იცნო იგი ამ ჩვენმა სახელოვანმა კაცმა და მას ყველაფერი ანაცვალა. ოღონდ ეგ ტვირთი დაუღალავად ვზიდო, ოღონდ ერთგულად ვემსახურო, და ყველაფერს შევსწირავ გაწწირულის სულის კვეთებამდეო. ამ განწირულობამ, გარდაცვალების ერთის წლის წინად, ეს სიტყვები ამოაკვნესა, რომლებიც წინსწარმეტყველებად გადაექცა ბოლოს:

ნუ დავიმარხო ჩემსა მამულში,
ჩემთა წინაპართ საფლავებს შორის,
ნუ დამიტიროს სატრფომ გულისა,
ნუღა დამეცეს ცრემლი მწუხარის!..
შავი ყორანი გამითხრის საფლავს
მდელოთა შორის ტაიღის მინდვრის,
და ქარიშხალი ძვალთა შეინილთა
ზარით, ღრიალით მიწას მომაყრის!...
სატრფოს ცრემლის წილ მკვდარსა,
ოხერსა,
დამეცემიან ციურნი ცვარნი,
ჩემთა ნათესავთ გლოვისა ნაცვლად
მივალალებენ სვავნი მყივარნი.

ეს მწვავი წინასწარმეტყველება გაუმართლდა: იგი არ დაიმარხა თავის მამულში, მას არ დაედინა ცრემლი თავის ქვეყნის შვილისა. ეს ჯავრი თან ჩაიყოლა ამ ჩვენმა განმადიდებელმა კაცმა; და დღეს ჩვენ, ჩვენდა სასახელოდ, მოვასვენეთ აქ მისი მტვერი, მისი ნეშტი რომ დღეის ამას იქით მისმა სამშობლო ცამ თვისი ნამი ცრემლად ზედ ადინოს, მისმა სამშობლო დედამიწამ გული გადაიხსნას და მისი მტვერი მიიბაროს, მისდა განსასვენებლად და ჩვენდა სალოცავად.

მართალია, ეს მოგვიხდა ორმოცდა-შვიდს წელიწადს შემდეგ, და იქნება სთქვან, გვიან არისო, მაგრამ რა არის ორმოც-და-შვიდი წელიწადი უკვდავებისათვის? მხოლოდ ერთი წამია. ნიკოლოზ ბარათაშვილი უკვდავია და უკვდავისათვის არც რაიმე ქვეყნიერობაზე გვიანია, არც რაიმე ადრე. ეს დიდებული წამი, რომელმაც დღეს აქ შეჰკრიბა წარმომადგენლობა მთელის საქართველოსი, მაგალითია იმისი, რომ ჩვენი ერი ამაღლებულა სულითა და გულითა, რადგანაც მარტო ჭკუაგასნილმა და გულგაწმენდილმა კაცმა იცის ესე ღირსეულად დაფასება და ესეთის პატივით ხსენება დიდებულებოვან კაცისა.

დიდებულებოვანი იყო იგი, ვის სამარესაც გარს ვარტყიავართ დღეს, და აკი იწინასწარმეტყველა კიდეც:

ცუდათ ხომ მაინც არა ჩაივლის
ეს განწირულის სულის კვეთება,
და გზა უვალი, შენგან თელილი,
მერანო ჩემო, მაინც დარჩება...

და დარჩა კიდეც. ეს გზა უვალი თვითეულ ქართველის გულია, საცა მისმა მერანმა ღრმად ჩაჭედია მისი ანდერძი, მისი ნათქვამი. გაპირებთ აქ ძეგლის დადგმას; ხოლო რა დასადარია ხელთ-ქმნილი ძეგლი, თუნდ დიდფასიანი, იმ ხელთ-უქმნელ ძეგლთან, რომელიც მისმა დიდებულებოვანობამ ჩვენ გულში აღაგო.

მე არ ვეტყვი საუკუნოდ ხსენებას, იმიტომ, რომ თვითეულის ქართველის გული მისი საუკუნოდ სახსენებელია.

„სატრფოს ცრემლის წილ დამეცემა ციურნი ცვარნი და ჩემთა ნათესავთ გლოვისა ნაცვლად სვავნი მყივარნი მივალალებენო“. აღსრულდა ეს წინასწართქმული მისი მაშინ, და დღეს კი მის მტვერს, მის ნეშტს, მის კუბოს, მის საფლავს, დასტირიან მისნი ტრფიალნიცა, მისნი ნათესავნიცა, და ამათს ცრემლს ზედ დასდის დიდებული ცრემლი მთელის საქართველოსი.

ᲨᲔᲮᲕᲔᲓᲠᲐ

მარიკა ბარათაშვილი

მისმინე, ძვირფასო,
ახალი სიტყვით,
მღელვარე განცდებით მოვედი შენთან!
იქნება გაოცებს,
იქნება გიკვირს,
რომ მე აქ, შენს ახლოს,
სიმღერას ვბედავ!
დიდი ხანია დაგეძებს თვალები,
ჰა, მოგაგენი და
ხალისი გავხსენ...
რა გზა მიპოვია
მზის და ვარსკვლავების!
რა გზა მიპოვია სინათლით სავსე!
ნუ გაგიკვირდება, დიდო და უკვდავო!
ეს სივრცე მალაღებს,
ბილიკებს ჩვეულს,
მოველ და მეგობრად
მიგულე უდავოდ,
მე გულით გატარებ,
საყვარელს, რჩეულს.

„კეთილი.
მითხარი, ჩემგან რას მოელი?
ჩემ ფიქრებს დაეძებ?
ქართველო დედავ!
ამბავი რა გითხრა?
მოვთვალო რომელი?
ვუცქერ და საოცარ ქვეყანას ვხედავ.
აქ იყო თარეში ნგრეკის და ოჭეპის,
არ ჩაიგებოდა
ქარქაშში ხმალი,
ქვეყანა გმირების
და ამორძალების
ვერსად ვერ ხედავდა
ხსნასა და ხალისს.
მე მისთვის შევკაზმე ოცნების მერანი
და მიტომ მივქროდი
განწირვით ასე,
რომ გადამეთელა
ტყიანი, ვერანი,
გზები უდაბური,
ეკლებით სავსე.
დღეს ძლივსღა მიცვნია მტკვარი და თბილისი:
მტკვრის პირი ქცეულა
მშვენიერ ბაღად;
რომ გამაცოცხლებდეთ
გრძნეულ თილისმით,
მეც ხომ გავყვებოდი
ყვავილნარს ლაღად!
ჩემი გზაც შეცვლილა.
რა მშვენიერია!
შენც იგი გიტაცებს?
თამამად გაჰყევ...
უმღერე ბალნარებს —
იგი ხომ შენია!
უმღერე ამ დღეებს —
მზით ნავარაყებს.
მშობელი ქვეყანა გიყვარდეთ,
გესმოდეთ!
ყველას აქ მოსულებს,
ვაჟებს და ქალებს“...
დადუმდა.
ღიმილი, ძვირფასი ესოდენ,
სინაზით გაეკრა პოეტის თვალებს.

მწერალთა კავშირში

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის პრეზიდიუმის სხდომა

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის პრეზიდიუმის გაფართოებულმა სხდომამ, რომელიც შედგა 29 სექტემბერს განიხილა მთელი რიგი საყურადღებო საკითხები, რომლებიც შეეხებოდა მწერალთა შემოქმედებით - საგამომცემლო საქმიანობას.

მზადება სკპ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის ღრმა შესწავლისათვის

საკავშირო კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკების) ისტორიის მოკლე კურსის შესწავლის შესახებ მოხსენება გააკეთა ამხ. **შალვა რადიანმა.** საკ. კ. პ. (ბ) ისტორიის ახალი სახელმძღვანელო წარმოადგენს მსოფლიო-ისტორიული მნიშვნელობის დოკუმენტს. იგი შედის მარქსისტულ-ლენინურ თეორიული აზროვნების საგანძურში, როგორც ბრწყინვალე მიღწევა. ამ შრომაში მკაფიოდ არის აღბეჭდილი მთელი მრავალწლოვანი მდიდარი ისტორიული გზა და გამოცდილება **ლენინ-სტალინის** პარტიისა. პარტიის ისტორიის ღრმა და საფუძვლიან შესწავლას საკ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის მიხედვით საბჭოთა მუშაკებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. იგი მათთვის უძლიერესი იარაღია ბოლშევიზმის დაუფლების საქმეში, იგი მათ უალრესად დაეხმარება შემოქმედებითი მუშაობაში.

საბჭოთა მწერლები უდიდესი აღფრთოვანებით შეხვდნენ საკავშირო კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკების) ისტორიის მოკლე კურსის გამოქვეყნებას. მათ ერთსულოვანი სურვილი გამოსთქვეს, რომ გამოუკლებლად ყველა საბჭოთა მწერალმა შეისწავლოს და შეითვისოს სახელოვანი ბოლშევიკური პარტიის ისტორია.

პრეზიდიუმმა დასახა კონკრეტული ღონისძიებანი საკ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის შესწავლისათვის და დაავალა მისი განხორციელება სამდივნოს.

კრებული „ახალი თბილისის“ შესახებ

პრეზიდიუმმა მოისმინა წინა სხდომაზე გამოყოფილი კომისიის მოხსენება მხატვრული კრებული „ახალი თბილისის“ თემატიური გეგმის შესახებ. როგორც გამოირკვა, კომისიამ, მიუხედავად იმისა, რომ საკმაო დრო ჰქონდა, მაინც ვერ წარმოადგინა კრებულის დაზუსტებული გეგმა, პრეზიდიუმმა დაავალა კომისიას ერთი დეკადის ვადაში წარმოადგინოს კრებულის დაზუსტებული გეგმა.

მხატვრულ-ლიტერატურული კრებული „გორის“ შესახებ

მწერალმა ლ. მეტრეველმა შემოიტანა წინადადება, რათა ქართველმა საბჭოთა მწერლებმა შექმნან მხატვრულ - ლიტერატურული კრებული დიდი ბელადის სამშობლო ქალაქის „გორის“ შესახებ.

მწერლები დიდი აღფრთოვანებით შეხვდნენ ლ. მეტრეველის წინადადებას და გამოსთქვეს სურვილი, რომ აქტიურ მონაწილეობას მიიღებენ ამ კრებულში. პრეზიდიუმმა დაავალა მწერალთა კავშირის სამდივნოს შეადგინოს კრებულის გეგმა.

მწერალთა კავშირის სამუშაო გეგმა

პრეზიდიუმმა განიხილა სამდივნოს მიერ წარმოდგენილი სექციების სამუშაო გეგმა ამა წლის ბოლომდე. სამუშაო გეგმა საკმაოდ ვრცელია და იგი შეიცავს პოეტების, პროზაიკოსების, დრამატურგების, კრიტიკოსების, თავდაცვითი ლიტერატურის, სბავშვო ლიტერატურის და მთარგმნელთა სექციების მიერ ა-წ მეოთხე კვარტალში ჩასატარებელ სამუშაოების ჩამოთვლას. თავისი სამუშაო გეგმა წარმოადგინა აგრეთვე მასობრივ-ლიტერატურულმა სექციამ და საქ. საბ. მწერლების კავშირის სომხურმა სექციამ.

წარმოდგენილ გეგმებში მთავარი ყურადღება მიპყრობილია შემოქმედებითი საკითხებისადმი. სექციების გეგმები ითვალისწინებენ ჯერ კიდევ გამოუქვეყნებელ დასრულებული ნაწარმოებების კითხვას და განხილვას, მოხსენებებს ახალ წიგნებზე და ცალკეულ მწერალთა შემოქმედებაზე.

ახალ წევრთა მიღება

პრეზიდიუმმა განიხილა იასამანის, გ. კალანდაძის, მ. მრევლიშვილის და ლ. ჭიჭინაძის განცხადებები მათი მწერალთა კავშირის წევრებად მიღების შესახებ. პრეზიდიუმმა მიიღო ისინი მწერალთა კავშირის წევრებად.

გარდა ზემოაღნიშნული საკითხებისა პრეზიდიუმმა მოისმინა ინფორმაციები ქართული პოეზიის ანთოლოგიის შესახებ, რომელსაც სცემს რუსეთის ლიტერატურის გამომცემლობა (მომხს. ს. ჩიქოვანი), ტარას შევჩენკოს დაბადებიდან 125 წლის აღსანიშნავ იუბილეს ჩასატარებლად გამოყოფილ კომიტეტის ცნობა (მომხს. შ. დადიანი), საქართველოს ლიტფონდის საბიუჯეტო საქმიანობის შესახებ 1939 წლისათვის (მომხს. ი. მოსაშვილი).

ნიკოლოზ ბარათაშვილი და მუსიკა

ბარათაშვილის ღრმად პოეტური ჩუნება ვერ ჰპოებდა საკმაო კმაყოფილებას საკუთარ შემოქმედებაში. მგრძნობიერება და ცოცხალი ხასიათი ემოციის დიდი მარაგით ტვირთავდნენ მას. მაგრამ პირობები, რომლებშიაც ვითარდებოდა წარსული საუკუნის პირველი ნახევრის ყველაზე შესანიშნავი ქართველი პოეტის ცხოვრება და შემოქმედება, ისეთი იყო, რომ მის სულიერ განცდებს არ შეეძლო სავსებით ხორცის შესხმა ლიტერატურულ სახეებში. ამიტომ იგი ნუგეშს ეძებდა გართობაში, ზოგჯერ გადაჭარბებულ გართობაშიც, რომანიულ გატაცებებში, სამსახურებრივ ბეჯითობაში, ყველაზე მეტად კი—მუსიკაში. თვით ბარათაშვილმა დაკვრა არ იცოდა, ამიტომ მუსიკისადმი სიყვარულის მთელი ძალა გადაჰქონდა იმათზე, ვინც თავისი ხმით, თუ საკრავით, ახერხებდა პოეტის გულში დაგუბებული გრძნობების გამოხატვას.

ახალგაზრდა ბარათაშვილს, რომელიც ხშირად დადიოდა ა. ჭავჭავაძის ოჯახში, არა ერთხელ მოუსმენია ფორტოპიანოს ხმები, რომელზე დაკვრასაც სწავლობდა ჭავჭავაძის ორივე ასული—ნინო და ეკატერინე. ეკატერინე, ამას გარდა, მღეროდა კიდეც. ვინ იცის იქნებ ჭაბუკ ტატოს თვით გრიბოედოვის დაკვრაც მოუსმენია ჭავჭავაძისას.

ჭავჭავაძიანთ ოჯახში დიდ პატივში იყო თარი და ჩონგური. მაგრამ ნინოს და ეკატერინეს რეპერტუარი უმთავრესად შესდგებოდა ევროპიულ ნაწარმოებებიდან. ლექსში, რომელსაც ნ. ბარათაშვილი ეკატერინე ჭავჭავაძეს უძღვნის, პოეტი აღტაცებულია ამ უკანასკნელის ხმით:

„ხმით მშვენერით,
ტკბილის სიმღერით,
ჰაეროვანო, სულს ელხინები;
თვალთ არონინებ,
გულს დაწყლულებ
და ღიმილითა ესალბუნებ!

სიმღერა, რომელიც ბარათაშვილს, ეკატერინესაგან გაუგონია, იყო „ვარდი და ბულბული“.

„მახსოვს, სიამით,
ოდეს ტკბილის ხმით,
ვარდსა და ბულბულს მოიოხინარე,
პირმცინარითა,
სინარნარითა,
მგოსნის ყარიბს გულს ესხივმფენარე!“

ბარათაშვილმა ხელნაწერს შენიშნვა დაურთო: „ბულბული და ვარდი ლექსია -სამღერალო, ნათარგმნი რუსულიდან თ-ის ჭავჭავაძისაგან“.

„ვარდი და ბულბული“ ერთადერთი ლიტერატურული ნაწარმოები არ იყო ეკატერინეს რეპერტუარში, რომელიც ხიბლავდა პოეტს. მოცარტის პოპულარული რომანსი, რუსეთში „Ключ“-ის სახელით ცნობილი, შემოტანილ იქნა საქართველოში ალბად ალექსანდრე ჭავჭავაძის მიერ. ეკატერინე უთუოდ მასაც ასრულებდა (იხ. გ. ლეონიძე: „ბარათაშვილი, მოცარტი და ტოლსტოი“ — „სალიტერ. გაზეთი“ 1933, № 8). იგი იმდენად კარგად იყო ცნობილი ნ. ბარათაშვილისათვის, რომ მან დასწერა მისი ტექსტის მიბაძვა: „რომ ბედნიერ ვარ შენთან ყოფნითა“. ლეონიძის სიტყვით, ბარათაშვილის ერთი სხვა ლექსიც — „ცისა ფერს“ — წარმოადგენს მიბაძვას რომანსისას: „Черный цвет, черный цвет, ты мне мил“.

ნ. ბარათაშვილის ახალგაზრდობისას და შემდეგშიაც ერთ-ერთ საუკეთესო მომღერალ-მესაზანდრედ თბილისში ითვლებოდა გამოჩენილი ირანელი სათარა, ირანული ჰანგების შემსრულებელი. აქ ჩამოსული ევროპული მომღერლები აღმოსავლური ჰანგების შესრულებისას ყოველთვის აკომპანიატორად სათარას მიიწვევდნენ ხოლმე. აი ამ სათარას დიდი თაყვანისმცემელი იყო ბარათაშვილი. მისი ტკბილი ხმა მუდამ იზიდავდა პოეტს. ძალიან ხშირად პოეტი ან მარტო, ან მეგობრებთან ერთად მიდიოდა ორთაჭალის თუ ვერის ბაღებში და იქ სტკბებოდა სათარას სიმღერით. ხშირად შინაც მიჰყავდა იგი. ასეთივე თაყვანისმცემელი იყო სათარასი პოეტის ზოგიერთი მეგობარი მეტადრე აყფლან ორბელიანი, რომელსაც სათარამ აჩუქა თავისი სურათი საკუთარი წარწერით (ინახება მწერალთა მუზეუმში); როდესაც ბარათაშვილის დას ერისთავზე ათხოვებდნენ, სათარა ერისთავის მამულში მიიწვიეს სტუმრების გასართობად. ქართლის ერთ-ერთ ეკლესიაში უჩვენებდნენ სათარას ქებას, წარწერილს ბარათაშვილის ხელით ეკლესიის კარებზე ქართლში მოგზაურობის დროს.

ნახევრანში ყოფნის დროს სამშობლოს მოწყვეტილი ბარათაშვილი ძალზე იტანჯებოდა იმის გამო, რომ ესოდენ დაშორებული იყო თავის ქვეყანას. სამშობლოს სიყვარული მუდამ თან სდევდა პოეტს. იქაც, უცხო ქვეყანაში და უცხო პირობებში ყოფნის დროს, იგი არა ერთხელ იგონებდა სათარას ტკბილ ხმას, რომელიც დიდ შვებას განაცდევინებდა ხოლმე პოეტის ტანჯულ გულს, წერილში, რომელსაც იგი მაიკო ორბელიანს უგზავნის, ბარათაშვილი ცხოველად იგონებს სათარას ხმას და გულნაკლულად იხსენიებს იმათ, ვინც შეაქებდა მეორე მომღერალს, ჯაფარას.

„ილაჯი წაიღეს მაგ ჯაფარას ქებით, — სწერს პოეტი მაიკოს, — ვისიც წიგნი მოგვივიდა, მაგის ქება ეწერა. ნეტა ყველასათვის აგრე მალე როგორ გაგიყდებით? მაგის ამბავი ჩვენა გვკითხოთ: ეგ სულეიმან ხანმა გადმოიყვანა სპარსეთიდან, ორი დღე და ღამე აქ ჩვენთან იდგნენ, რაც უნარი ჰქონდა სულ აქ დაასრულა. ეგ რომელი ამბობს, რომ სათარასა სჯობსო? ეტყობა, კარგი სმენა ჰქონია, მე გიტყვით: ეგ უფრო ნაკითხია სათარაზედ, მაგრამ სათარასათვის ღმერთს ხმა მიუცია და თანაც დაუტანებია, რომ მაგისთანა ხმა აღარავის ექნებაო! ერთი ორივეს სახე ნახეთ, ერთი კაცია, მეორე ჯოჯოხეთის მაშხალა“.

ბარათაშვილის სიყვარული აღმოსავლური მუსიკისადმი ნახევანში უფრო გაცხოველდა. იგი გატაცებით ისმენს ირანულ და ადგილობრივ ჰანგებს, იწერს სიმღერას, შეთხზულს ხანის ახალგაზრდა ქალიშვილის გოგჩა-ბეგუმის მიერ, ატყობინებს ტფილისში ამ სიმღერის შინაარსს და ჰპირდება თარგმნას გამოგზავნითო. გოგჩა-ბეგუმის სიმღერა იმდენად მოეწონა პოეტს, რომ სთხოვს მაიკო ორბელიანს, მოისმინოს ეს სიმღერა, როდესაც მას სათარას შეასრულებიებს, პოეტი ურჩევს თავის ტფილისელ მეგობრებს აუცილებლად მოისმინონ მეორე ჰანგიც და ამისთვის მიმართონ თუნდაც ჯაფარას, სათარას კონკურენტს: „ერთი ხმა არის კიდევ ძალიან სასიამოვნო, ჯაფარამაც იცის და სათარამაც, როცა შეგხვდეთ, ასე უთხარით: რომ, ეი, მუსულმან ნამარი ხანჯალზანი, იმღეროს!“

განჯაში გადასვლა საშუალებას მისცემდა პოეტს უფრო ახლო გაცნობოდა მისთვის ესოდენ საყვარელ ირანულ მუსიკას. მაგრამ სამსახურის ადგილის ამ საბედისწერო გამოცვლამ წაართვა პოეტს არა თუ ეს შესაძლებლობა, არამედ თვით სიცოცხლეც, ესოდენ ძვირფასი მისი სამშობლოსათვის.

მ. ხელთუბნელი

ბარათაშვილი მთაწმინდაზე

ვიქტორ გაბესკირია

1.

მალე ნიავი მთაწმინდაზე ცის კარს გააღებს,
მალე მზისა და ირისფერი ღრუბლებს შემოსავს,
ეხლა კი დუმილს მთაწმინდისას ჭოტის ხმა არღვევს
და მთვარე თითქოს დაჰყურებსო უიღბლო მგოსანს.

ცაზე კიაფი ვარსკვლავების ნელ-ნელა ქრება,
ის კი კვლავ ქვაზე ჩამომჯდარი მიწას დაჰყურებს.
მარტოობის ჟამს სურს ერიდოს შემმუსვრელ ფიქრებს,
მაგრამ მას მაინც აგონდება ერთის საყურე.

მისი ღიმილი, მისი ცქერა ცით მოვლენილი
ეხლაც თვალწინ დგას. მაგრამ მასაც სურს მოერიდოს,
რადგან ბედისგან განწირული, ობლათ შთენილი
არვინ შეინდო.

აი, სინათლე ვით მტრედის ფრთა შეეხო ტატნობს
გზარავს სხივები ცის გუმბათს და მედიდურ მყინვარს!
შეჰყურებს ქვეყნად მზის მოსვლას და თვალებში ტატოს
ცრემლი უბრწყინავს.

2.

ასეთი იყო ალბათ ღამე სევდიან მგოსნის,
რომელსაც ქედი ბედისათვის არ მოუხრია.
გასულან დრონი, მის საფლავზე ბედნიერ ქვეყნი
შვილთა მოძღვნილი სიყვარულის ვარდები ყრია.

სურათები სოფლის სამკითხველოში

ალიო ადამია

ჩამოწვა ბინდი და ჭრიალი მისწყდა ურმების,
ირმის ნახტომი ცას გაეკრა — მარად უცვლელი, —
შემოსხდომიან გრძელ მაგიდებს კოლმეურნენი
და სათითაოდ იფურცლება წიგნის ფურცლები...

და ეს ლექსია, პოემაა, მოთხრობა დიდი,
იგი ქართლშია, იმერეთში, ან და ყვარელში!
შემოსცქერიან ამ მკითხველებს ორივე მშვიდი,
დაუდგრომელი, უდიდესი და საყვარელი...

დღე მიილია და მათ სახლში ჩადგა ნათელი,
ლექსებს კითხულობს მებაღე და ჩაის მკრეფელი, —
შემოსცქერიან ახალ გლეხებს ცოცხალ თვალებით
ბარათაშვილი, ჭავჭავაძე და წერეთელი!

და უყვართ, როგორც ნოყიერი დიდი მინდორი
ეს ხელმეორედ დასტამბული მათი სახელი, —
არც ერთი სიტყვა, დიდი წიგნის ერთი სტრიქონიც
არაა მათთვის უცნობი და ამოსახსნელი...

გამოუყავთ ძალა უშრეტი და მარად მთებური,
ჩაგვერევიან სკვბაასში ცოცხალნი ეხლაც...
ესენი ყველა ხელმეორედ დაბადებულნი
დიდი გენიის შთაგონების გამოძახებით...

საბჭოთა მწერლები ბარათაშვილის ნეშტთან.

ნ. ბარათაშვილის ეფოგლების წერილები

ქრისტე აღდგა!

ჩემო სიცოცხლეო ძმაო ზაქარიავ! მომილოცამს წარსული დღეს-ლასწაულები, ღმერთმა მრავალს წელიწადებს დაგასწროს. შენი წიგნი მივიღე, რომელმაც დიდათ მასიამოვნა. მწერ, ძმაო, ჯიღების ანგარიშს, შვიდი წელიწადი და ხუთი თვეა, თავნი ხომ რვა თუმანია, სარგებელი არის რვა თუმანი, ოთხი მანეთი და ერთი აბაზი. ძმაო, ძალიან კარგი ფიქრი არის ჯიღების დახსნა. მეც ილაჯი აღარა მაქვს ამ გირაოების პატრონისაგან, შენც იფიქრე, როგორც უჯობდეს ისე გადავწყვიტოთ ამის საქმე; მაინც შენს მეტი არვინ იფიქრებს, შენი ვალებისათვის ისევ შენ უნდა იზრუნო. ჩემო სიცოცხლეო ძმაო! ვიცი ჩემს ამბავს იკითხავ, ჩვენი საქმე ასე არის, რომელიც შენთვისაც სასიამოვნო იქნება: ჩემი ქალი კატო გავათხოვე, შენი დისწული მივეცი რევაზ ერისთავის შვილს, აპრილის ექვსს დავწინდე როგორც რიგი არის, თუმცა ქორწილიც უნდოდათ. მაგრამ მე მზათ არ ვიყავ და ამისათვის დარჩა; რომელიც უნდა მივცე ასი თუმანი ფულათ და ასი თუმნის მზითევი. სამაღლებოთ მაშურებენ ჯვარის წერას, როგორც ღმერთი შეგვეწევა ისე უნდა მოვახერხოთ ჩვენი საქმე.

ხომ იცი, ძმაო, ჩვენი მდგომარეობა და ახლა შენც იფიქრე ჩემთვის. ძმაო, ამ ჩემი წიგნის დასატკიცებლად წიგნებს გიგზავნი ჩემი სიძის რევაზისას და იმის ძმის დასიძის რევაზისას და იმის ძმის დასიძის რევაზისას. შენ გენაცვალე, ძმაო, თუმცა ეს ამბავი იყო ჩემს სახლში, ვითისას. შენ ბევრ ფიქრობ, ძმაო, მაგრამ რომ არც შენ და არც ბრიგოლი არ შემეწყარითო ამ შემთხვევაში დიდათ ვწუხდი. ძმაო, ჩემი დავაში დიდათ ვწუხდი. ძმაო, ჩემი დავაში ბრკოლება მოუმზადებლობა არის, რასადროს მზათ ვიქნები ჯვარს დაყობინო ეს ამბავი, თუ რომ ყმაწვილებს ამ წიგნის პასუხი მოსწერო, აქ გამოგზავნე ჩვენს სახელზე. შენმა ვარდამ, ზაქარიავ, დიახ კარგი საქმე მოხდა. ყველას უკვირს, მაინც მიზეზი შენა ხარ ამ საქმისა და თუ ღმერთიც შიმეწია და ჩქარა დავაბოლოვე. ამ წიგნის პასუხს ჩქარა მოველი შენგან.

შენი და ეფემია
კნეინა ბარათოვისა.

ძმაო ზაქარიავ, ღმერთსა ვთხოვ შენს მშვიდობით ცხოვრებას. ახლა ძმაო, კატუა გავათხოვეთ და ჯვარსაც საამაღლებოდ ვწერთ. რევაზს, ლევანის ძმას ერისთავს მივეცით. აბა, ხომ ჰპირდებოდი, დროც ეს არის თუ მოგვაშველებ რასმეს. ხომ იცი ჩემი მდგომარეობა, როგორც არის, [illegible] — [illegible] ებში [illegible] ეს შემთხვევის-თვის. [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]

ნ. ბარათაშვილის საბიოგრაფიო მასალები

ცნობილი ბიოგრაფის იონა მეუნარგიას ხელნაწერებში მრავალი ცნობაა გაფანტული ნიკოლოზ ბარათაშვილის ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე. არის იქ საუბრები (რომელთაც ის მუსაიფს ეძახის), ჩატარებული სხვადასხვა პირებთან, რომელთა გადმოცემანიც მკვლევარის უბის წიგნაკებში „ქუჩდებოდა“.

ეს გარემოება ვვავალებს გავაცნოთ საბჭოთა მკითხველებს ი. მეუნარგიას უბის წიგნაკებიდან პოეტის ცხოვრების შესახებ ის ნამცეცებიც, რომელთა უმეტესობა, სხვადასხვა მიზეზისა და გარემოების გამო, იმ დროისათვის ბიოგრაფს ვერ ან არ გამოუყენებია, ან, თუ გამოუყენებია, სხვა სახით.

სხვადასხვა დროს აღნიშნული ცნობების მიმწოდებელნი იყვნენ: ბიძინა ჩოლოყაშვილი, ლევან შელიქიშვილი, ქეთევან ბატონიშვილი, დიმ. ყიფიანი, კოლა ერისთავი, ივ. მუხრანბატონი, აღ. საგინაშვილი, ი. ანდრონიკაშვილი, ლუკა ისარლოვი, გრიგ. დადიანი და სხვ.

ცნობებში დაცულია ჩაწერის პირველდელი სახე (სტილი, მართლწერა).

„ნიკო ბარათოვი და მე ერთად ვსწავლობდით. გიმნაზია ერთად გავათავეთ 1834 წ. ჩვენი ქართულის ოსტატები იყვნენ სოლ. დოდაევი (დოდაშვილი) და ეფრემ ალექსეევიესხიევი. ყველა ლექსს მე მიკითხავდა. ხნით მე უფროსი ვიყავი. ვკითხულობდით „ვეფხის-ტყაოსახს“ და მთელი ადგილები ზეპირად ვიცოდით, აგრეთვე „ვისრამიანი“, ჩახრუხაძე, ალ. ჭავჭავაძის ლექსები. იდგა დიმიტრი ორბელიანის ცოლის სახლში... დედმამასთან. მამა „პერევოდჩიკი“ იყო მაშინ. ნიკოლოზს შეუყვარდა ფრანცუზის, ბაბბაჩინკის ქალი დელვინი. ძალიან უყვარდა. ერთხელ ქალი გაებუტა. მაშინ დასწერა: „რას მრისხანეს“ თუ რაღაც ამგვარი ლექსი (ისარლოვი)“.

„ბარათაშვილი გიმნაზიაშივე ეპიგრამებს სწერდა და იმდურვებდა ბევრს... მამა ცუდი ხასიათისა იყო და წაკიდებული... ერთხელ მარტყოფში ენახე და მშვენიერი ლეკური ითამაშა. ილიკო ორბელიანმა (ბიძამ) დუელში გამოითხოვა. ლევანი (შელიქიშვილი) სეკუნდანტი იყო და შეარიგა“.

ლექსის „ჩემს მერანს“ სიუჟეტი ნასესხებია მიცკევიჩის „ფარისიდან“. ლუკა ისარლოვმა თქვა: ჩვენს დროში ეს ლექსი („ფარისი“) ძალიან მოდაში იყოვო. დაბეჭდილიც იყო კიდეც“.

„ერთხელ ერთს შეყრილობაზე ბევრი ყმაწვილი კაცები ვიყავით. საუბარმა მოიტანა და ბაბო ხერხეულიძის (შემდეგში ცნობილი მსახიობი ბაბო ავალიშვილისა. — ს. ც.) მამამ იკითხა: ეს ყველაფერი კარგი, მაგრამ ე ბერძნებს რომ ყველაფრის ღმერთი ჰყოლიათ, ნეტავი ვირების ღმერთიცა ჰყავდათ. ტატო ბარათაშვილმა სხარტულად მიუგო: ეს პლატონს უნდა ჰკითხოთ, ის არის ბოღასლოვი და პლ. იოსელიანისკენ მიუთითა (დიმ. ყიფიანი)“.

„მანანა ორბელიანის სალონი იყო, საცა „ცისკრის“ გამოცემის და ქართულ თეატრს მიეცა დასაწყისი. აქ იკრიბებოდნენ და კითხულობდნენ ლექსებს: ტატო (ნიკო ბარათოვს ასე ეძახდნენ), გიორგი ერისთავი, ბირთველიჩი (მიხ. თუმანიშვილი. — ს. ც.), მაღალაშვილი, ხანდ. ხან ყიფიანი და სხვ. ერთ საღამოს სთქვეს: მოდი ერთი ჟურნალი გამოვცეთ... ვორონცოვი მანანასთან ხშირად დადიოდა და აქ შეიტყო ამ განზრახვის შესახებ. მოიწონა, შემწეობა მისცა ჟურნალის გამოცემისა და თეატრისათვის... (ისარლოვი)“.

„კნიაზ ერისთავის ქორწილზე ბევრი ხალხი იყო. ივან მალხაზიჩი (ანდრონიკაშვილი. — ს. ც.) მეორე ოთახში იყო და იქ ქონდა გაშლილი სუფრა. ქეიფი გაიმართა, ოროველა და სხვა ბევრი სიმღერები შემოსძახეს.

— თქვე დურაკებო, ბრიყვებო, ხელმწიფე მომკვდარა, რა გემღერებათო! — დაიყვირა მალხაზიჩმა. ტატო ბარათაშვილი დიდი ყანწით ღვინოს სვამდა და უცბად მიაძახა: ვინ ხელმწიფე, მისი დედაც...

—Арестовать!

ტატო გამოხტა გარეთ, შეჯდა ცხენზე და მოჰკურცხლა.

— ახლა უბრძანე, კნიაზ, არესტუი...“

„ნიკო ბარათაშვილი ბევრს დარბოდა. ბევრგან არც კი იღებდნენ სიყვარულით. „უთხარით, შინ არ არის-თქო“. უყვარდა ფალავანდოვის ცოლი, ამ ქალმა კ კონსტანტინე დადიანი ირჩია (ბიძინა ჩოლოყაშვილი)“.

„1846 წ. ლევანი სწერს გრიგოლს ქალაქიდამ. ბარათოვის სიკვდილშა დაგვამწუხრა... მოწყენილი ვიყავით გუშინ სადილად ანდრონიკოვთან, ყაფლანმან „სულო ბოროტო“ იმღერა. ყველამ ზეპირად ვიცით მისი ლექსები... პირველი მისი სიყვარული ნინო იყო... შეეგროვეთ 1.000 მანეთი. შენ ბიოგრაფია დაგვიწერე“.

„ბარათაშვილს პორტრეთი დარჩა, მაგრამ ვისთან იპოვება, ჯერ არ ვიცით. ერთი კოლას დედასა ჰქონდა და არ ვიცი, რა უყო. ისე მოთეთრო სახისა იყო. პირხმელი, შავის ცოცხალის თვალებით, წაბლისფერი თმით, საშუალო ტანისა და სისქისა. ხშირი წარბები ერთმანეთთან გადაღობილი ჰქონდა. მოგრძო თვალები ცხვირისაკენ იყო დახრილი. წვერს არ ატარებდა. ხშირად არც ულვაშსაც. სახე შორიდან შნოიანი, ახლოდან ცოტა დაღმეჭილსა ჰგვანდა. იცვამდა ბუზმენტიან ქულაჯას. უფრო ხშირად სურთუკი ეცვა. საგრძნობლად კოჭლობდა, მაგრამ მაინც ბევრს დარბოდა“.

„სად გაგონილა, რომ ჰყვედრიდნენ მწერალს, რატომ მეტი არ დაწერეო. ბევრის წერა თუ ჩაიგდო მწერალმა გულში, ღირსების მაგიერ რაოდენობა დადგება პირველს რიგზე და ნამდვილი მწერლობა კი დაეცემა. ვის მოუვა აზრად რუსეთში, ჰყვედრონ გრიბოედოვს, რატომ ერთი კომედიის მეტი არ დასწერეო? ვინ ინგლისელი დაიწუნებს ვოლფის სახელს, რომლისგან სულ ორი თუ სამი ლექსია ცნობილი? ვინ ფრანცუზი არ მოიხდის ქედს ნუჟე-და-დილის ხსენებაზე, რომლისაგან ერთად-ერთი მარსელიოზის ლექსი და ხმა დარჩენია საფრანგეთს?..“

სოლ. ცაიშვილი.

ნ. ბარათაშვილი და ყაზბეგი

ბარათაშვილებს ნათესაობა და უახლოესი მეგობრობა ჰქონიათ ყაზბეგებთან.

მიხეილ გაბრიელის-ძე ყაზბეგი, მამა ჩვენი დაუვიწყარი მწერლის ალექსანდრე ყაზბეგისა, რომელსაც შემთხვევა ჰქონდა 1829 წელს თავის საკუთარ სოფელში შეხვედროდა და ესაუბრა საქართველოში მომავალ ა. პუშკინთან, თავისი პირველი ცოლით, ქეთევან საგინაშვილით, ემოყვრებოდა პოეტის ოჯახს.

„მთის მეგატონედ“ წოდებულ, მდიდარ, ხელგაშლილსა და „მწყალობელ“ მიხეილ ყაზბეგის ოჯახსა და მელიტონიათ სახლობას შორის ეს „დამოყვრება“ მალე მეგობრულ ურთიერთობად გადაიქცა და ისინი ერთმანეთის ხშირი და საყვარელი სტუმრები გახდნენ.

საქართველოს მმართველობის ცენტრალურ სამმართველოს არქივში დაცული საეკლესიო ჩანაწერი გვამცნობს:

„1831 წელი. თებერვლის 14-სა გარეთუბნის მცხოვრებს კაპიტანს თავადს მელიტონ ბარათოვს დაებადა ქალი. სახელი განათლა და მონათლა დეკანოზმა დიმიტრი ალექსიევმა 28 თებერვალსა და სახელი ეწოდა ელენა. მიმრქმელი იყო დუშეთის უეზდის პორუჩიკის მიხაილ გაბრიელისძის ყაზბეგოვის მეუღლე ქეთევან სტეფანწმინდას მცხოვრები“.

1831 წლის 14 თებერვალს დაბადებული, ქეთევან ყაზბეგის მიერ მონათლული ბარათაანთ ელენე იმავე წლის 16 ოქტომბერს გარდაიცვალა ყვავილით. ხუთი წლის შემდეგ მელიტონის ახლად დაბადებულ ქალს ავლავ ნათლავს მიხეილ ყაზბეგის მეუღლე ქეთევან.

იმავე საქართველოს მმაჩის ცენტრალურ სამმართველოს არქივში დაცულ საეკლესიო ჩანაწერში ვკითხულობთ:

„1836 წელი. მარტის 11-სა გარეთუბანს მცხოვრებს თავადს მაიორს მელიტონ ბარათოვს და კანონიერ ცოლსა მისსა ეფემია ზუერაბის ქალს დაებადა ქალი. სახელი განათლა აპრილის 15-სა დეკანოზმა დიმიტრი ალექსიევმა და სახელი ეწოდა ელენა. მიმრქმელი იყო სტეფანწმინდას მცხოვრები პორუჩიკის მიხეილ ყაზბეგოვის ცოლი ქეთევან; მოწმედ დეკანოზი ეგნატი იოსელიანი, თავადი პორუჩიკი ზაქარია ორბელიანოვი და კაპიტანი გიორგი საგინოვი“.

„ამ ჩანაწერებთან“ გაცნობის შემდეგ სრულიად დამაჯერებელი ხდება სოფიო თარხნიშვილის მივიწყებული ცნობა ნიკოლოზ ბარათაშვილის ზაფხულობით ყაზბეგში სტუმრობის შესახებ.

თავის მოგონებების ერთ ადგილას სოფიო თარხნიშვილი სწერს: „ნიკოლოზ ბარათაშვილი ზაფხულობით მასთან (ქეთევან ყაზბეგთან—ი. ბ.) სცხოვრობდა და ბევრი თავისი ლექსებიც ყაზბეგში დასწერა.

„ყაზბეგში დაწერილ ბევრ თავის ლექსებთან“ ერთად, ალბად, ყაზბეგებთან სტუმრობის დროსვე მომხიბვლელი მიდამოების უშუალო ხილვისა და ცოცხალი შთაბეჭდილების ქვეშაა დაწერილი ნ. ბარათაშვილის მიერ სახელგანთქმულ „ბედი ქართლისას“ მეორე კარის პირველ თავებში მოქცეული თვალწარმტაცი სურათები „არაგვიანი“ და „მთიულეთის ხეობის არისა“.

ი. ბალახაშვილი.

„უდანაშაულო დამნაშავენი“ რუსთაველის თეატრში

შეიძლება ითქვას, რომ „უდანაშაულო დამნაშავენი“ ოსტროვსკის ერთ-ერთი იმ პიესათაგანია, რომელმაც თავის დროზე კრიტიკოსებში აზრთა დიდი სხვადასხვაობა გამოიწვია. კრიტიკოსთა ნაწილი განსაკუთრებულად უსვამდა ხაზს პიესის უარყოფით მხარეებს: გარეგნულ სცენიურ ეფექტებზე დაყრდნობის ცდას, პიესაში შემთხვევითი ელემენტების სიძლიერეს, მელოდრამატიულ ბოლოს და სხვას.

ყველაფერი ეს პიესაში არის, მაგრამ მასში არის სხვა რამეც და ესაა მთავარი და ხელშესახები: მასში არის საშინელი პროტესტი იმ წყეულ წარსულისადმი, რომელიც ჰკლავდა პიროვნებას, ფეხით სთელავდა მის საუკეთესო მისწრაფებებს. პიესაში არის სასტიკი სიძულვილი იმ საზოგადოებრივ ფენებისადმი, რომელნიც აფურთხებდნენ წმინდა სიყვარულსაც. ზნეობრივ სიფაქიზესაც და ხალხის დიად მიზნებსაც. პიესაში არის დაუფარავი ზიზღი მუქთახორა და ქარაფშუტა ფენებისადმი და დიდი სიყვარული, თანაგრძნობა ღარიბ, დაჩაგრულ, მაგრამ ამავე დროს მებრძოლ ხალხისადმი. და, რაც მთავარია, პიესაში მდიდარი ფერებით, მადლიანი კალმით არის მოხაზული ღრმა სოციალური არე მაშინდელი ცხოვრებისა, მისი სოციალური ტკივილები. კონკრეტულ, დედა-შვილის ურთიერთობის ფონზე ღრმა ფსიქოლოგიური ხვეულებით და მძაფრი დრამატიული კვანძებით გაშლილია მაშინდელი საზოგადოებრივი ცხოვრება, მოცემულია მისი სახე.

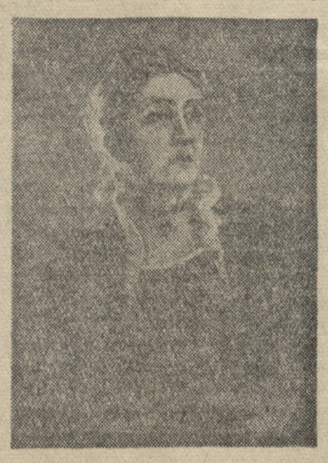

ნ. ჩხეიძე — კრუჩინინა

რეჟისორის **აკ. ვასაძის** დამსახურებად ამ შემთხვევაში მივაჩნია ის, რომ მან სავსებით შეუნარჩუნა პიესას სურნელება, სინამდვილის გრძნობა, სოციალური დიაპაზონი, წარსულის საზოგადოებრივი ფენების ექსპოზიცია. რეჟისორმა მოგვცა უბრალო, ბუნებრივი, ადამიანურ ურთიერთობათა ფარგლებში მოქცეული, მაგრამ ამავე დროს ტრაგიულ პათოსამდე აყვანილი სპექტაკლი, — ტრაგიული, რადგან მისი „ბედნიერი“ ფინალი ღრმა სოციალურ ანტოგონიზმის ფონზე მაინც მოკლებულია სიხარულსა და სიტკბოს.

სპექტაკლი, რა თქმა უნდა, სცილდება ყოფითს ჩარჩოებს. მასში სავსებით დაძლეულია მელოდრამატიზმის ცთუნება და ალაგ-ალაგ მხატვრული რეალიზმი მძაფრ სიმოლიკამიც კი გადადის. მხედველობაში მაქვს უკანასკნელ მოქმედებაში მოცემული შმაგას სცენები. სპექტაკლში წინა პლანზეა წამოწეული ოსტროვსკის დიდი ჰუმანიზმი, „საზოგადოების“ მიღმა დარჩენილი ადამიანის დიდი სიყვარული, მისი ზნეობრივ-მორალური საზრდელი გამოკვეთა. ამდენად რეჟისორის ინტერპრეტაცია სწორია, ერთადერთი მისაღები და თანამედროვეობასთან მიახლოებული.

უდაოა, პიესა აქტიორული. რეჟისორსაც მთავარი ყურადღება აქეთ აქვს გადატანილი. ცხადია, სპექტაკლის მთავარი იდეა იმ სახეებისა და ხასიათების გახსნით და მათი ურთიერთობით გადმოიცემა, რომლებსაც აქტიორები ჰქმნიან.

რა მდგომარეობაა ამ მხრივ სარეცენზიო სპექტაკლში? იგი განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევდა იმ მხრივ, რომ მთავარი როლის, კრუჩინინას როლის შემსრულებლად გამოვიდა ძველი ქართული თეატრის დიდი ოსტატი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი **ნინო ჩხეიძე.** კრუჩინინას რუსულ სცენაზე ასრულებდნენ სცენის ისეთი კორიფეები, როგორნიც იყვნენ ფედოტოკა, ერმოლოვა და სტრეპეტოვა. მარტო ეს სახელები ცხადჰყოფენ როლის სირთულეს და პასუხისმგებლობას. მით მეტი სიხარულით და სიამაყის გრძნობით გვინდა აღვნიშნოთ ამ დიდი ოსტატის შესანიშნავი გამოსვლა, რომელსაც მთელი სპექტაკლის განმავლობაში დარბაზი ხელში ჰყავს დაჭერილი და საზოგადოების მიერ მიღებულ ესთეტიურ სიამოვნებას გულწოფელ, თანამგრძნობთ ცრემლებში უხსნის გამოსავალს.

ჩვენ ახალგაზრდა ძალებს ბევრი რამის სწავლა შეუძლიანთ მისგან და უპირველეს ყოვლისა — სცენაზე თავის დაჭერა, სიტყვის თქმა, უშუალობა და უბრალოება, უბრალოება, რომელიც ასე ხიბლავს მაყურებელს. კრუჩინინას თან სდევს ერთი საფრთხე: თავის შორს დაჭერა, მაღლიდან ყურება, მფარველობის გაწევის ერთგვარი სურვილი. საკმაოა ამ თავისებურების ხაზგასმა და სახე უმალვე დაჰკარგავს მიმზიდველობას. ნეზნამოვა აკი მაქცია ყურადღება კრუჩინინას ამ მხარეს. მაგრამ არ გადგა განზე იმიტომ, რომ კრუჩინინა ნ. ჩხეიძის სახით სძლევს ამ საფრთხეს და იშვიათი უშუალობით შლის დედის გრძნობას. ამაყი, დამოუკიდებელი, ქედმაღალი, — ასეთია ნინო ჩხეიძე საზოგადოების უხამს ძალებთან ურთიერთობაში, და ნაზი, მოსიყვარულე, მშობლიური პათოსით სავსე — დაჩაგრულთა მიმართ. შესანიშნავია არტისტი მეორე მოქმედების მონოლოგში, ფინალში და სხვაგან. მდიდარი გრძნობის, მღელვარე სულის გადმომცემი იარაღი— ეს მისი ხმაა, ასე თბილი, გულსჩამწვდომი, ადამიანის ყველა ნერვის მოძრაობაში მომყვანი.

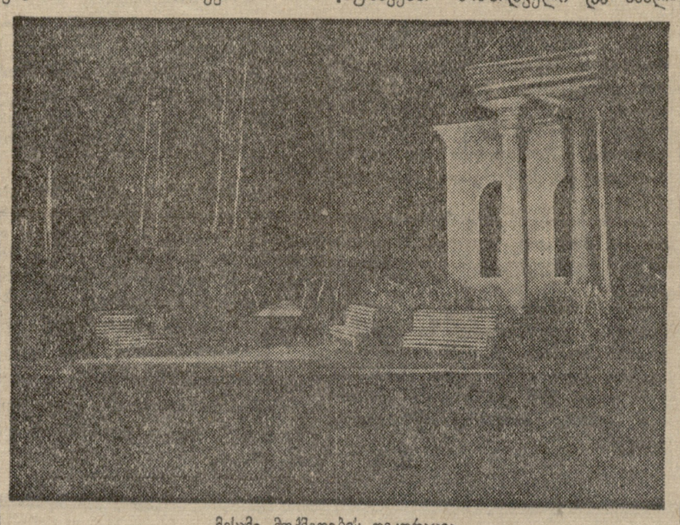

მესამე მოქმედების დეკორაცია

დიდი ოსტატობა, დიდი არტისტული დიაპაზონი და სცენის გრძნობა გამოამჟღავნა **აკ. ვასაძემ,** შმაგას როლში. მხატვრული ნიუანსებით გადადის იგი ერთი განწყობილებიდან მეორე განწყობილებაში და მოულოდნელი მიზანსცენებით აკვირვებს დარბაზს. მეტად ძნელი როლია შმაგა. რამდენადაც ლიტერატურიდან ვიცით, ბევრი შესანიშნავი არტისტი ასცდენილა სწორ გზას და ეს როლი გორკის „ფსკერზე“-ში გამოყვანილ სახეებამდე დაუყვანიათ. ეს საფრთხე მართლაც არსებობს და **აკ.** ვასაძის მადლიან ნიჭს, სოციალური გარემოს შესწავლას, გემოვნებას და ტაქტს უნდა მიეწეროს როლის სწორი ხაზებით წაყვანა, მისი აყვანა ტრაგიკულ სიღმემდე. შესანიშნავია იგი უკანასკნელ მოქმედებაში. სიცილს უკან, სულის სიღრმეში, დიდი სიცარიელე იგრძნობა. საშინელი ცინიზმი შედეგია იმ საზოგადოებრივი წყობისა, რომელშიაც მას უხდება ცხოვრება. მისი სიცილი, ბოჰემური ნიღლიზმი ნიღაბია იმ დიდი შხაპისა, პროტესტისა, რომელსაც გულში ატარებს და რომელსაც ხელსაყრელ პირობებში ყოველთვის ამჟღავნებს იგი ჩქაფრსა და მფეთქად რეპლიკებში.

ასევე რთულია მესამე დადებითი პერსონაჟი პიესისა — ნეზნამოვი, რომელსაც **გ. დავითაშვილი** ასრულებს. ამ სახის შესახებ თვით ოსტროვსკი სწერდა: „ნეზნამოვის თამაში ძნელია; მასში არის კარგიც და ცუდიც და ყველაფერი ეს უნდა გამომჟღავნდეს ჟესტებშიც და ტონშიც“. ეს „კარგი“ და „ცუდი“ ამძაფრებს და თანაც რეალურს ხდის სახეს. ამ წინააღმდეგობათა გაშლის ხაზით მიჰყავს არტისტს როლი და შესამჩნევ ეფექტსაც აღწევს. საკმაოა შეხვდეს იგი კრუჩინინას კეთილშობილ გულს, რომ მასში იფეთქოს „კეთილმა“. განსაკუთრებული სიძლიერით ეღერს უკანასკნელი მონოლოგი.

არ შეიძლება არ გამოიყოს **ნ. ლაფაჩი** კორინკინას როლში. ეს უკანასკნელი ყველაზე რელიეფური კომიკური როლია სპექტაკლში. ასეთი როლისთვის აუცილებელი სიმსუბუქით, სიტყვის კარგი აზრით და გამსჭვირვალეობით თამაშობს ლაფაჩი, რომელსაც გარეგნობაც, ხმაც და ტემპერამენტიც ხელს უწყობს შესაფერი ადგილი დაიჭიროს ჩვენს სცენაზე.

რ. ბერიძე ახალგაზრდა თეატრალური კადრების წარმომადგენელია. მას ახასიათებს როლის გრძნობა, გულწრფელობა, მოფიქრებით დამუშავება. მიმზიდველი და ახალგაზრდული გატაცებაა ქალბატონი მისი ოტრადინა.

ჩვეულებრივ [illegible] მოფიქრებით, სიმტკიცით ასრულებს **გ. სალარაძე** მუროვის, ბნელი სამყაროს წარმომადგენლის შემზარავ როლს. ყოველი ჟესტი, მიზანსცენა მას მოხდენილად აქვს მოფიქრებული. განსაკუთრებით ითქმის ეს პირველ მოქმედებაზე.

კარგი და ხაზგასმით აღსანიშნავია **ნ. მესხიშვილი** ეპიზოდურ ტაისა ბელავინას როლში, აგრეთვე **ფ. ბანტურია** ანუშკას როლში.

დაგვრჩა დუდუკინისა და არინა გალიჩხას როლები. პირველს ასრულებს **მ. აფხაიძე,** მეორის — **ნ. ჯავახიშვილი.** სწორედ ამ როლების ინტერპრეტაციაში არ გვინდა დავეთანხმოთ მსახიობებს და რეჟისორს. ორივე არტისტი ჩვენი სცენის დაკვირვებულ და თვალსაჩინო ძალას წარმოადგენს. მათ ახასიათებთ ტიპის სწორი გაგება. ამ შემთხვევაში ამას ვერ ვიტყვით. დუდუკინი უძნელესი და ამავე დროს მოსაწყენი პერსონაჟია, რადგან მისთვის დამახასიათებელია უფრო სიტყვიერი მასალა, ვიდრე შინაგანი დრამატიზმი. როგორ გამოიყურება დუდუკინი მ. აფხაიძის შესრულებაში? იგი თითქოს კეროჩკინას, ნეზნამოვის ქვეყნიდან იყოს, თითქოს უკანა ზრახვების გარეშე მფარველობს, მიცენატობს კულტურულ წამოწყებებს, თითქოს ძის გარეგნულად კეთილშობილ სიტყვებს ეკით სულშეხუთავი ბნელი სამყარო არ გამოიყურებოდეს. ეს კი შეცდომაა: ხ. დუდუკინი მუროვის სამყაროდან მოდის, ბნელი წარსულის შენიღბული სახეა და სწორედ აე უნდა იქნას იგი განსახიერებული. როლის ასე გაგება და, მაშასადამე, განსახიერება **სპექტაკლის** მთავარი იდეის გაშლას დაეხმარება.

არ მიგვაჩნია სწორად აგრეთვე გალიჩხას მელოდრამატიულ ტონები, რაღაც შეშლილ ლირისებულ ასპექტში მოცემა. იგი სპექტაკლის მცდელობის მიღმა რჩება.

სუსტია აგრეთვე **ა. კუპრაშვილი** ივანეს როლში. ამ როლისთვის იგი შეუფერებელია.

სპექტაკლის საერთო გამარჯვებას ხელს უწყობს მისი მხატვრული ილუსტრაცია, რაც **ს. თევზაძეს** ეკუთვნის, და მუსიკალური გაფორმება, რომლის ავტორიც **ივ. გოკიელია.**

ოსტროვსკის მკვლევარები განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდნენ მისი მხატვრული ენის მრავალთეროვნებას, იშვიათ სიმდიდრეს. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს თვისებები საკმაოდ არის შენარჩუნებული ელ. ანდრონიკაშვილის მიერ შესრულებულ თარგმანში.

შალვა აფხაიძე

მ კ ა

ბ. ჩხეიძე

აივნიდან ფეხის ხმა მოისმა. განჯინაში თავშერგულმა კეკემ ირიბად გააყოლა თვალი ფანჯარაში სვეტად შემოსულ დამავალი მზის სინათლეს და შეეცადა დაენახა, ვინ მოჰყვა იმის ქმარს სტეფოს. იცნო თუ არა სტუმარი, პირი ისევ იბრუნა და სიბოზისგან დაბნეულმა რაღაცას ხელი წამოსდო. სპილენძის ქაფქირი გადმოვარდა, თეფშებს დაეცა და დაამსხვრია.

— ორივე ფეხიც მოგტეხია!—მიაწყევლა სტუმარს და, თითქოს განჯინაში წმინდანის სურათი უკიდიაო, შენანებით დააყოლა:—თუ გულში კაი საქმე გიძევს, მაშინ კი ენა გამიხმეს...

— ქალო, კეკე, სადა ხარ, პური გვაჭამე, ორომ დილით ადრე ასადგომები ვართ,—დაიძახა სტეფომ, რაკი კეკე აივანზე ვერ დაინახა, მერე შინ შევიდა, ასანთს გაჭკრა და ლამპას მოუკიდა.

სტუმარი შინაურივით პირისაბანთან მივიდა, შიგ წყალი ჩაასხა, მერე რაღაცასთვის გრძელი აივანი ორჯერ შემოიარა, ტაოტით გასვრილი პიჯაკი თოკის მაგივრად სვეტებზე გაბმულ ჭაპანზე გადაჭკიდა, სპორნი მონახა და პირის ბანას შეუდგა.

— უი!... უი!...—ჩაიბურტყუნა კეკემ,—თითქოს სტუმარი კი არა, უფროსი ვაჟი იყოს, ისე იქცევა.

მერე განჯინასთან მიტრიალდა და სტეფოს ისეთი გაავებული თვალით შეხედა, რომ კაცმა ლაპარაკი თავი გაუნება და აივანზე გავიდა, სადაც ფარჯიქიას, სამ.-სატრაქტ. სადგურის ტექნიკოს-ტრაქტორისტს, პირის ბანა გაეთავებინა, სახე შეეწმინდა და მხარზე პირსახოც გადგებული ხუჭუჭა თმის საკარცხლით ისწორებდა მაღლად დაკიდებულ სარკესთან.

— კაცო, წამხდარა ჩვენი საქმე,—უთხრა სტეფომ სტუმარს: — ე დედაკაცი ვიღაცას გადაურეკია. თავის ნირზე და პირზე აღარაა.

— შენ ისა სთქვი, უვახშოს ხომ არ დაგტოვებს?—ჰკითხა ფარჯიქიამ სტეფოს და მიზეზ მიხეილრილმა ულვაშებში ჩაიცინა, მერე ცალი თვალი ცულლუტურად მიაშტერა აივნის ბოლოს მოდებულ ოთახს. საიდანაც ოდნავ ღია კარებში ხანდახან ციცინათელასავით გამოკრთოდა თამრის თეთრი სახე და ანთებული თვალები.

— არ ვიცი, ჩემა მზემ,—ხვნეშით სთქვა სტეფომ ცოლის გაჯავრებით შეფიქრიანებულმა:—ვერაფერს ვხედავ. ეს კი ვიცი, უბრალოდ კეკეს ვერა დაჯერებს რა.

— მაშ საქმე ცუდად ყოფილა, — დაასკვნა ფარჯიქიამ.

— ჩვენ რა, ქეიფი კი არა გვაქვს, ჯერი უნდა ვუამოთ და ისაა,—უთხრა მასპინძელმა სტუმარს და ხელების ფშვნეტით ჩამოჯდა აივანზე გასაშრობლად დალაგებულ ფიცრებზე.

გამწარდა სტეფო. ოცდათხუთმეტი წელიწადი ის და კეკე ერთად ცხოვრობენ, შვილები დაზარდეს, რა გაჭირვება არ გადაიტანეს, რა ბარი არ ვლოჯეს ერთად და კეკე ასე გაალმასებული ჯერ არ უნახავს. სტეფო კარისკენ თვალის გასწორებასაც ვეღარ ბედავდა შიშით, დედაკაცი იქიდან თავზე მეხივით არ დამეცესო.

მაგრამ ყველაფერი მშვიდად გათავდა. კეკემ სტეფოს ანთებული ლამფა აივანზე გაიტანა, მერე ისევ შინ შევიდა და ტაბაკად შემწვარი ვარიები, მწვანილი, შოთები და ერთი ბოთლი ღვინო ქმარს კარებში მიაწოდა. გაბარებულმა სტეფომ ყველაფერი მაგიდაზე გადაალაგა და სტუმართან ერთად სუფრას მიუჯდა.

ფარჯიქიამ და სტეფომ კომბაინი დაამზადეს მინდორში სამუშაოდ. დილით ადრე გასულებმა მთელი დღე სამ.-სატრაქტ.სადგურის ფარდულში გაატარეს. სათითაოდ გადასინჯეს მანქანის ყოველი ნაწილი, გოზინაყივით ამოევლენ ტაოტა და ზეთში და მგლის მადა მიიტანეს შინ. მხოლოდ ორიოდე ლუკმის შემდეგ ამოიდგეს ენა.

— მანქანების მზად ქონა კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ ყველაფერს იოლად აუვალო, — დაიწყო ფარჯიქიამ. — მთავარი წინ გვიძევს. უპირველეს ყოვლისა ყანებია შესამოწმებელი, რამდენ დღეს ლაგვაცდის კიდევ. კეთილი ინებე, ჩემო სტეფო, და დილით მზის ამოსვლამდე ჭირნახულის ამბავი მოგვიტანე. თუ მზადაა, სადგურში დავურეკოთ, საქმეს შევოდგეთ. ამ მოსავალსაც შეგანახვინებთ. მერე კი, თუ მოგბეზრეთ, მშვიდობას გეტყვით და ჩემს გზას გავუდგები.

— მაგას, რად ამბობ? — შეუტია სტეფომ, — თავი რად მოგვაბეზრე, შენისთანა აქ ვინ მოგვივა? ასე სთქვი, შე კაი კაცო, რომ ვიღაცა არამზადამ გაწყენინა, ჩვენზე გული აგიყარა და თავი თითონ ჩვენ მოგაბეზრეთ. თუმცა კაცმა სწორი უნდა სთქვას, მე ასე ვფიქრობ, ახალგაზრდა კაცი ხარ, და აბა რა გასაკვირველია, სოფელს ქალაქი გერჩიოს და გულიც იქითკენ მიგიწევდეს.

სწორედ ამდროს შევიდა კეკე და კალათით მსხალი შეიტანა.

— აბა, კეკეს ვკითხოთ, თუ არ მოგბეზრდით: აი თუნდაც დღეის მაგალითი, ლამის უვახშმოთ დავრჩით, —მიუგო ფარჯიქიამ სტეფოს და მსხლით სავსე კალათაში ხელი ჩაჰყო. კეკეს კვლავ ეტყობოდა აღელვება და გაბრაზება, ამიტომ სტეფო მისკენ არ იხედებოდა.

— ცოცხალ ადამიანს ბევრი რამ აქვს საფიქრებელი. პუროდძერობაში კი, დედაშვილობას, ნუ ჩამომართმევ, —მოიხადა ბოდიში კეკემ, სანქაროდ წამოდგა, გაუნათებელ სახლში შევიდა და აივანზე აღარ გამოჩენილა.

ფარჯიქია და სტეფო დიდხანს ისხდნენ აივანზე. დაგვიანებული მთვარე ამოვიდა. ცაზე აციმციმდნენ მბჟუტავი ვარსკლავები.

ბოლოს საუბარი სოფელზედაც ჩამოვარდა. სტეფომ ამ საკითხში მთელი თავისი მჭერმეტყველება გამოიჩინა, წარსულში სწორედ ამ სოფელს, რომელსაც სტეფო და ფარჯიქია აივნიდან გადასცქეროდნენ, იანვრის შემდეგ სარჩო აღარ ჰქონდა. დღეს კი პურის ღეწვა კარს უკან იდგა და სარჩოს ნაკლული არავინ იყო. თითქოს ამის დასამტკიცებლად შარაზე ჭრიალით ჩაიარეს ჭალის წვერებამდე დატვირთულმა საძნე ურმებმა. კოლმეურნეებს ხაზურში გასასყიდად მიეტანათ ძველი ჭირნახული ახლისათვის ადგილის დასაცლელად, მოსავალს კი წელს სხვა წლებთან შედარებით ნაკლები პირი უჩანდა. გაზაფხული ცივი დაიჭირა. კიბეზე ჭირნახული ხნულებში არ ამოლპა. ყვავილობას ცუდი დარები დაჰყვა. მხოლოდ მწიფობის წინა დღეებში გამოკეთდა.

— ბედნიერებაც ის არის,—სთქვა ცოტა ხნის ფიქრის შემდეგ სტეფომ, როცა ურმების თვლას შარაზე ვეღარ აუვიდა, — რომ მომავალი წელიწადი — სამას სამოცდაათუთ მუცლიანი ღორმუცელა—წინ გედოს და შიმშილი არ გაფიქრებდეს.

— თავზე ხომ არ გინდათ დაგათენდეთ, — დაარღვია მეგობრების საუბარი თამრომ. საჩქაროდ მიირბინა სუფრასთან, ორიოდე ლუკმა გადაყლაპა, სუფრის ალაგებას არ ღაუცადა და აივანზე ლოგინი გაშალა.

სტეფომ უნებლიეთ მიაქცია ყურადღება ლოგინს. შეიძლება იმიტომაც, რომ კეკეს გულისმოსავლის ბიჭუს ეძებდა. თამრომ ახირებულად დააგო ლოგინი: ტრაქტორისტს სწორედ ის ბალიშები დაუყარა, რომლებსაც არავის აკარებდა. ხოლო დოშაკზე უკუღმა დააგდო თავისი საკუთარი საბანი, აბრეშუმის ნაჭრებისაგან ათასფრად ატალღებული. მერე საჩქაროდ თავის ოთახში შევარდა და ჩაიკეტა.

ფარჯიქიას აივანზე ეძინა. მამლის პირველ ყივილზე წამოდგა, ლოგინს ხელი აკრა, კუთხეში მიაგროვა და ფარდულისაკენ გაეშურა. სტეფო უკვე ამდგარიყო. ფარჯიქიამ ის საჩეხეში დაინახა. სტეფოს ნიჩაფი ეჭირა ხელში და თბილ ფუნს ტყაპუნით ისროდა სანეხვეზე.

კეკე ფურ-კამეჩს ლაჯებში შესძრომოდა. აბეზარ ზაქს იდაყვით იგერიებდა, ეზოში რძის სუნი იდგა.

ფარჯიქიამ რომ ჩაიარა, კეკემ საცივ ბაკი აიღო და შინ ქოთქოთით შეავიდა, რძე გასწურა, აადუღა, დედა ამოუკიდა მაწონს და სახლის დალაგებას შეუდგა..

სტეფომ ზაქი და ფური მენახირეს გაურეკა წყარომდე. მერე პურის ბეღელში თავი შეჰყო, ჰაერი შეიყნოსა. ბეღლის კარი მიხურა, იქვე კედელზე ჩამოკიდებული ჩოხა ჩამოიღო, ჩაიცვა, თუშური ქუდი კეფაზე მოიგდო და კეკეს მოლოდინში კიბის პირველ საფეხურზე ჩამოჯდა.

წუხელის, დაწოლის წინ, კეკემ სურვილი განაცხადა სტეფოს გაპყოლოდა მინდორში ყანების შესამოწმებლად.

სტეფო სხვა დროს ცოლს არ აჰყვებოდა, მარტო წავიდოდა. ამჯერად კი უარი ვეღარ გაუბედა. ატყობდა კეკეს რაღაც აწუხებდა და დასაკვნა: „ქვეყანა რომ შეუჩნდეს თავის გასაჭირს კაცს არ შესჩივლებს. იქნებ მინდორს გული გადაეყოლოს, დარდი გაიკარვოსო“.

კეკე იგვიანებდა. განთიადი კი თავისას არ იშლიდა. ვარსკვლავებმა ქრობა იწყეს. ალმოსავლეთმა მტრედისფერი მოიდო. მოეძალა გათენება. მოაგონდა სტეფოს, თუ რ

ნ. ბარათაშვილის ნეშტის გადმოსვენება განჯიდან

1845 წლის 9 ოქტომბერს დღევანდელ კიროვაბადში გარდაცვალებული ნიკოლოზ ბარათაშვილი 11 ოქტომბერს დაკრძალეს „При Елисаветпольской городск. церкви“

ბარათაშვილის გარდაცვალებისთანავე მისი ნაწერებისადმი სამწუხარო ინდიფერენტიზმმა იჩინა თავი. გრიგოლ ორბელიანის ერთი მეგობარი მასთან გაგზავნილ წერილში აღნიშნავდა:

„წარმოიდგინე არც ერთმა ჩვენგანმა არამც თუ ზეპირად არ იცოდა ეს მშვენიერი ლექსი („სულო ბოროტო“), არც კი ვისმე ჰქონდა გადანაწერი და ყველანი გულით მევწუხდით, რომ განსვენებულის მშვენიერი ნაწერები იკარგებოდა“.

ნ. ბარათაშვილის გარდაცვალებიდან ოცი წლის შემდეგ, 1865 წლის 9 მარტს, პეტერბურგის უნივერსიტეტის ერთი საუკეთესო სტუდენტთაგანი ნიკოლოზ ყიფიანი თავის მამას დიმიტრი ყიფიანს კერძო ბარათში გაკვირვებული ეკითხებოდა:

„ნიკ. ბარათაშვილის „მერანი“, „ქართლის ბედი“, „მტკვრის პირზედ“, „ფანტაზია“, „სულო ბოროტო“ და სხვ. ათასჯერ გადავიკითხე და კიდე არ მეყო. ყოველ ამის სიტყვაში, ყოველს ლექსში, აზრსა ხედავს კაცი, როცა ის თავის ტანჯვას გამოსთქვამს. „მერანი“ საკვირველი, მშვენიერი რამ არის. ნეტა ვინ იყო ნიკ. ბარათაშვილი? შენ მგონია იცნობდი. სწავლა სად მიიღო, სამსახურში ყოფილა თუ არა, უვლია სადმე ან რუსეთში, ან იქით სპარსეთში? რა ხასიათისა იყო, საზოგადოებაში რა იყო, საზოგადოება როგორ უყურებდა?“.

90-იან წლებში პოეტის ნათესავებისა და მოწონავე ქართველი საზოგადოების ერთი ჯგუფის მიერ დასმულ იქმნა ნ. ბარათაშვილის ნეშტის ტფილისში გადმოსვენების საკითხი.

ილია ჭავჭავაძის თაოსნობით შესდგა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ გამგეობის სხდომა, რომელმაც ოფიციალურად დასვა პოეტის განჯიდან გადმოსვენების საკითხი.

1893 წლის აპრილის დამლევს გაემგზავრნენ განჯას მგოსნის გადმოსასვენებლად გ. ი. ორბელიანი და „წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წევრები გ. ნ. იოსელიანი და ა. მ. ჭყონია.

თუ როგორ იპოვეს ამათ ნ. ბარათაშვილის ნეშტი, მოგუსმინოთ გაზეთ „ივერიის“ კორესპონდენტს:

„მეკუბოვე შეუდგა მიწის მოყრა-მოყრას, კუბო თითქმის აღარ შენახულიყო. იპოვეს მხოლოდ მისი მოსართავის ბუზმენტის რამდენიმე ნაწყვეტი. მისივე გაყოლებით ჩონჩხიც ესვენა უმთავრესი ნაწილებით ანუ სახსრებით დაუმიწებელი. ტანთ-საცმელისა აღმოჩნდა სერთუკის ოთხი თითბრის ფოლაქი ძლიმედ ჭანგ-მოდებული და დამპალის მაუდის ნაგლეჯებზე დაკიდებული. უცხო და საინტერესო იყო ერთი მაუდის ნაფლეთთაგანი, როგორც ჩანდა, სახელოსი, ზედ სამოქალაქო უწყების მუნდირის ოქრომკერდის კანტი და მაზედ კიდე ფოლაქი. ფეხ-საცმელისა კი იპოვეს ცალი ლანჩა, ცალი ქუსლი და ცალი საპირე ყელითურთ, როგორც ჩანდა ძველებურის ქართულის სამოგვის წაღისა, რადგან შესაკერელი თასმები ზედვე ჰქონდა...

კუბო, ტანსაცმელი და ჩონჩხის წვრილი სახსრები სრულიად გაბრწყინებულიყო, ამის მიზეზად ამობენ აკაკის ხეს, რომელიც იქვე ყოფილა დარგული და (რომლის ძირზედაც დღეს პატარა ყლორტებიღაა ამოზეთქილი. აი ამ ხეს რწყავდნენ თურმე და წყალი კი კუბოს თავს იწურებოდა, რის გამიც კუბოსა და გვამის გახრწნა მოსწრაფებულა. მოიტანეს კუბო და ფრთხილად შეუდგნენ ნაწილების ამოკრეფას. თავის ქალა დაუშლელი იყო. უმთავრესი სახსრები, როგორც ზედა, ისე ქვედა ტანისა გაუხრწნელი და შეუმუსვრელი იყო და განსვენებული მგოსანი, როგორც იქ დამსწრე ერთმა ექიმმა სთქვა, მოსული ვაჟკაცი ყოფილა. თავის ქალაც ამასთანავე საკმაოდ დიდი იყო. წვრილის სახსრებისა ზოგიერთი ნამტვრევიღა აღმოჩნდა. ძვლები რომ ამოკრიფეს, მერმე ის მიწაც ამოიღეს, ჩონჩხის გაყოლებით რომ იყო. ყოველივე აღმოჩენილი ნაშთი გვამისა, ტანსაცმელისა, თუ კუბოსი დაიკრძალა კუბოს შუა უჯრაში, მხოლოდ ორიოდე უბრალო ფოლაქი და აგრეთვე ის ფოლაქიც, რომელსაც სახელოს ოქრომკერდის კანტი შერჩენოდა, ბ-ნ ალექსანდრე ჭყონიამ ჩაიბარა“.

ნ. ბარათაშვილის ნეშტი ჩამოსვენებულ იქნა ტფილისში 1893 წლის 25 აპრილს. 9 ½ საათზე. ტფილისის რკინის გზის სადგურზე შემოსულ მატარებელს, რომელმაც მოიტანა ქართველთა უდიდესი პოეტის ნეშტი, საზოგადოებამ უჩვეულო შეხვედრა მოუწყო.

ბარათაშვილი დასაფლავებულ იქნა დიდუბის ეკლესიის გალავანში.

ნ. ბარათაშვილის გადმოსვენება ქართველთა ნაციონალური გრძნობის გამომძღავნებულ ფაქტად გადაიქცა.

ტფილისის ჟანდარმთა სამმართველოს უფროსი პოლიციის დეპარტამენტში 1894 წლის 7 მარტს თარიღით გაგზავნილ საიდუმლო მოხსენებაში სწერდა:

„თქვენ მოწერილობაზე ა. წ. 5 იანვრიდან № 64 პატივი მაქვს მოვახსენო პოლიციის დეპარტამენტს, რომ მე არა მაქვს ფაქტები და საბუთები ქართველი ერის სეპარაციისადმი მიდრეკილებაში გასამტყუნებლად, მაგრამ რომ ეშვს გარეშეა ასეთი მიდრეკილება, ამას მიმტკიცებს მე ის ხმები, რომლებიც ნდობის და დაჯერების ღირსია.

ქართველებმა ხელახლა წამოაყენეს მივიწყებული საკითხი ქართველი პოეტის ბარათაშვილის ნეშტის გადმოსვენების შესახებ განჯიდან ტფილისში, რომელიც გარდაიცვალა ამ საუკუნის დასაწყისში და დასაფლავებული იყო განჯაში. განსაკუთრებული მიზნით მოთხარეს მიწიდან რაღაც ძვლები და, ეროვნულის პოეტის ნეშტის სახით, გადმოასვენეს ტფილისში, სადაც ამ ნეშტს მიეგება მრავალათასიანი საზოგადოება და დიდის პატივით და მოწიწებით მიაბარეს მიწას.

კუბო ხელიდან ხელში გადადიოდა და არა თუ ყველა წოდების პირები ეცილებოდნენ ერთმანეთს მის წაღებაში, არამედ ქალებიც კი ცდილობდნენ როგორმე რამდენიმე ნაბიჯზე კუბოს ტარებაში მონაწილეობა მიეღოთ. დედებს მოეყვანათ თავისი პატარა შვილები, აჩოქებდნენ კუბოს წინ და თაყვანს სცემდნენ კუბოს, როგორც წმინდანის ნეშტს“.

ი. ბ.

სასაფლაო და დრამაგურგია

13 სექტემბერს სსრ კავშირის უმაღლეს საბჭოს დეპუტატმა დრამატურგმა **შალვა დადიანმა** მწერალთა და თეატრის მუშაკთა კრებაზე წაიკითხა მოხსენება — „თეატრი და დრამატურგია“.

მომხსენებელი შეეხო საბჭოთა თეატრალური კულტურისათვის მეტად აქტუალურ და მწვავე საკითხს —თეატრისა და დრამატურგიის ურთიერთობას. მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან, — ამბობს მომხსენებელი, — როდესაც თეატრსა და ლიტერატურულ ტექსტს შორის ჩამოდგა მესამე ხელოვანი — რეჟისორი, დაიწყო დავა და ჭიდილი იმისთვის, თუ ვინ უნდა ყოფილიყო წამყვანი — დრამატურგი, თუ თეატრი. ეს ჭიდილი იქამდე მივიდა, რომ დავიწყებული იქნა უმთავრესი ღერძი თეატრისა და თეატრალურ ხელოვნებისა „ადამიანი სცენაზე“ — მსახიობი.

ყოველ რიგიან დრამატიულ ნაწარმოებში ერთი ხელოვანის — დრამატურგის შემოქმედებითი ოსტატობა დასრულებულია და ეს ოსტატობა წარმოადგენს საფუძველს მეორე ხელოვანის — თეატრალური კოლექტივის შემოქმედებისათვის. თეატრი მოწოდებულია ხორცი შეასხას პიესაში გამოყენილ გმირებს, ხასიათებს, ტექსტს მისცეს სათანადო ბგერა, ინტონაცია, ლოღიკური მახვილი, დრამატურგის დედააზრი გამოსწიოს წინ, ნათლადა და გასაგებად, შემოსოს მთელი პიესა მხატვრული სამოსელით, დაიხმაროს მუსიკა, ქორეოგრაფია მეტი ფერადოვნებისა და სცენიური მოქმედების რეალური გაშუქებისათვის.

ამასთანავე მომხსენებელს მოჰყავს რამდენიმე მაგალითი სტანისლავსკის მუშაობიდან პიესებზე და ცხადჰყოფს, თუ როგორ ეხმარებოდა ეს დიდი რეჟისორი ავტორებს პიესების ქვეტექსტის გახსნაში. დრამატურგისადმი რეჟისორის შემოქმედებითი დახმარების ნიმუშებს გვაძლევდა ლადო მესხიშვილი, რომლისათვის პიესის ტექსტი წარმოადგენდა ხელუხლებელ პარტიტურას, რომელიც ამ პარტიტურიდან ჭქმნიდა წარმტაც მუსიკალურ აკორდებს. მომხსენებელს მოჰყავს ავტორისა და თეატრის შემოქმედებითი თანამშრომლობის ნიმუშები რუსთაველის თეატრის პრაქტიკიდან, კერძოდ „ნაპერწკლიდან“-ზე მუშაობიდან. სამწუხაროდ ყველა ჩვენს რეჟისორს როდი ესმის ამ შემოქმედებითი თანამშრომლობის მნიშვნელობა. ისინი დღემდე ფიქრობენ, თითქოს მათ მოვალეობას შეადგენდეს პიესის ტექსტის გადაკეთება, საერთოდ ავტორის ფუნქციებში შეჭრა. მომხსენებელს მოყავს ამის მაგალითიც — ერთერთი ჩვენი თეატრის მუშაობიდან.

ავტორი და თეატრი ერთმანეთს კი არ უნდა შეეჭიდონ, არამედ ერთმანეთს უნდა დაეხმარონ ჯერ პიესის, ხოლო შემდეგ სპექტაკლის შექმნაში.

მოხსენებამ დიდი ინტერესი გამოიწვია. კამათში გამოსულნი ამხანაგები **აკ. ვასაძე, პ. კანდელაკი, ა. თაყაიშვილი, ს. შანშიაშვილი, ვ. ნინიძე** და **ბ. ყღენტი** არ შედავებიან მომხსენებლის პრინციპულ მოსაზრებებს, პირიქით იზიარებდნენ მათ და საჭიროთ ცნობდნენ, რომ შემოქმედებითი თანამშრომლობა დრამატურგებსა და თეატრის კოლექტივებს შორის უფრო გაღრმავდეს და გაძლიერდეს.

სათეატრო სანახაობათა გამოფენა

მიმდინარე წლის 12 სექტემბერს საქართველოს სათეატრო მუზეუმში გაიხსნა ქართულ ხალხურ სანახაობათა გამოფენა. ჩვენი ხალხის კულტურული წარსულის, უძველესი ხალხური შემოქმედების შესასწავლად ამ გამოფენას უაღრესად დიდი კულტურული მნიშვნელობა აქვს. სამ დარბაზში წარმოდგენილი ძველ ხალხურ სანახაობათა ამსახველი ექსპონატები თვალწინ გვიშლიან ქართველი ხალხის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის მეტად საინტერესო მხარეს, გვიჩვენებენ ქართული თეატრის უძველეს ხალხურ სათავეებს, მის ადრინდელ ფესვებს.

აღნიშნული გამოფენა — საქართველოს სათეატრო მუზეუმის ნაყოფიერი საექსპონატო მუშაობის პირველი შედეგია. გამოფენა იწყება ძველი ქართული სპორტული სანახაობების ამსახველი ექსპონატებით. აქ არის საჯარო თამაში და შესაქცევი, რომლებშიც ხალხი აწრთობდა თავის ფიზიკურ ძალას, ანვითარებდა სხეულის მოქნილობას და სიმკვირცხლეს, ემზადებოდა გარეშე მტრების, თავდამხსმელების დასახვედრად. ამ მხრივ აღსანიშნავია მისიონერი ქრისტეფორე კასტელის ნახატები („ჩოგნით ბურთაობა“ და „ყაბახობა“), რომელნიც მაყურებლის თვალწინ აღადგენენ ძველი სამეგრელოს მრავალფეროვან სპორტულ სანახაობებს. ამავე განყოფილებაში საინტერესოა ექსპონატები ხევსურული „კენჭნაობის“, ჯირითის, კრივის, ყოჩების ჭიდილის შესახებ და სხ. აღსანიშნავია აგრეთვე ძველი მინიატურა „შუბით შებმა“.

უფრო მეტი თეატრალური მნიშვნელობა ჰქონდა ყეენობას და ბერიკაობას. გამოფენაზე წარმოდგენილი ექსპონატები გვაცხობებენ ბერიკაობის და ყეენობის სხვადასხვა ფორმებს. აქ არის ტანსაცმელი ბერიკასი, რომელიც კახეთიდან ჩამოუტანიათ, არის ნიღაბები და სხვ. ექსპონატების თემაა: სახობა, მგოსნობა, ოკეკა, კაფია, გაშაირება, „დალაი“, „ლაზარობა“, ფერხული, „ქორბეღელობა“, ცხენაქლემობა, რომელსაც იხსენიებს იოანე ბატონიშვილი თავის „კალმასობაში“, „სამაია“, „იალის თამაშობა“ და ა. შ.

სანახაობათა ყოველ ფორმას ხალხურ შემოქმედებისათვის დამახასიათებელი უბრალოება და ღრმა შინაარსი ახასიათებს. ამ მხრივ განსაკუთრებით საინტერესოა სანახაობანი, რომელთაც სამხედრო-პატრიოტული შინაარსი აქვთ. ასეთია მაგალითად: „ტყვეობა“, ყეენობა და სხ. სანახაობათა თემად იღებდნენ ძველი ყოფა-ცხოვრების დამახასიათებელ მოვლენებს, როგორიცაა ქალის ძალათი გათხოვება, კულტის მსახურთა ვერაგობა და ღორმუცელაობა და სხვ.

ყეენობა — მეცხრამეტე საუკუნის ცნობილი ბელეტრისტის გიორგი წერეთლის აზრით გამოხატავს ქართველთა გამარჯვებას ირანის შაჰზე, ხოლო ა. ხახანაშვილის აზრით ყეენობა ნაშთია ძველი წარმართული საგაზაფხულო დღესასწაულისა, რომელიც საუკუნეების მანძილზე იცვლიდა ფორმას. დამართლაც ყეენობამ — როგორც ხალხურ შემოქმედების ცალკე სახეობამ — საინტერესო ისტორიული ევოლუცია განიცადა. ადრე თუ იგი ირანელ დამპყრობელთა წინააღმდეგ იყო მიმართული — მეცხრამეტე საუკუნეში ამ სანახაობამ აშკარად თვითმპყრობელობის საწინააღმდეგო სახე მიიღო. ამ მხრივ აღსანიშნავია სურათი „პომპოლიკი ყეენის წყალში გადაგდება“. აქ ყეენის ნიღაბისათვის მიუმატებიათ პოლკოვნიკის პაგონები და აქსელბანტები. გასაგებია, რომ მეფის პოლიცია კრძალავდა ამ ხალხურ სანახაობებს. თელავში ყეენობის პროცესიას თავს დაესხა პოლიცია და ძალათი გაფანტეს ხალხი, ეს ეპიზოდიც ცალკე ექსპონატის სახით არის წარმოდგენილი გამოფენაზე.

ხალხურ სანახაობებს საუკუნეების მანძილზე სდევნიდა ქრისტიანული ეკლესიაც: 1103 წელს რუის-ურბნისის საეკლესიო კრებამ აკრძალა თეატრალური სანახაობანი დღეობებზე.

აქედან ცხადია, რომ ხალხური შემოქმედება — ძირითადში უპირისპირდებოდა ოფიციალურ რელიგიას, აფხიზლებდა ხალხის გონებას და ბუნებრივია კლერიკალური რეაქცია ყოველგვარი საშუალებით ცდილობდა ხალხურ სანახაობათა აღმოფხვრას.

ამ ხალხურმა სანახაობებმა წათელი გამოხატულება ჰპოვა ძველ ქართულ მწერლობაში. მუშაითობა აღწერილია გენიალურ „ვეფხისტყაოსანში“, ამავე სანახაობას აგვიწერს არჩილ მეფე თავის თხზულებაში — „საქართველოს ზნეობანი“, თეიმურაზმა თავის „სარკე თქმულთა“-ში ვრცლად აგვიწერა ყაბახობა და ბურთაობა, საინტერესო ცნობები დაგვიტოვა ბურთაობის შესახებ იტალიელმა მისიონერმა არქანჯელო ლამბერტიმ. გარდა ამისა ხალხურ თქმულებებსა და ლექსებში დარჩენილია ფრიად საინტერესო ცნობები ძველ ქართულ სანახაობათა შესახებ.

გამოფენაზე უდიდეს ინტერესს იწვევს ლ. გუდიაშვილის „ყეენობა სოფლად“, შამშინოვის „ყეენობა“, ხოჯაბეგოვის „ქორწილში წასვლა“, გუგუნავას „ჩონგურზე დამკვრელი“, შ. მარადიშვილის „ყეენობა მუკუზანში“, დ. ჭავჭავაძის „პოლიციის თავდასხმა ყეენობაზე თელავში 1905 წელს“.

გამოფენაზე ცალკე განყოფილებად წარმოდგენილია ახალი ფოლკლორის ნიმუშები, რომელიც შექმნა ხალხმა გამარჯვებული სოციალიზმის პირობებში. ამ განყოფილებაში ფოლკლორული მასალების გარდა წარმოდგენილია **ლენინის** ქანდაკება (შესრულებული ი. ნიკოლაძის მიერ), **სტალინის** ქანდაკება (შესრულებული ს. კაკაბაძის მიერ), **ლ. ბერიას** ქანდაკება (შესრულებული ი. ნიკოლაძის მიერ), ავალიშვილის მიერ გაკეთებული ბარელიეფები — **ლენინი** და **სტალინი.**

ბერიკაობისა და ყეენობის ექსპონატების დამზადებაზედ მუშაობდნენ პროფ. გუდიაშვილის ხელმძღვანელობით თბილისის სამხატვრო აკადემიის სტუდენტები — გ. ჭავჭავაძე, თ. ასათიანი, მ. დიკი, ნ. თაიროვი, გ. ფოცხიშვილი და ახალგაზრდა მხატვარი ლეგბანიძე. მასალები ბერიკაობის შესახებ შეუკრეფია პოეტ. ი. მჭედლიშვილს.

სათეატრო მუზეუმის ეს პირველი ნაბიჯი მრავალმხრივ არის შესანიშნავი, მას დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს ქართული თეატრის შემოქმედებითი განვითარებისა და იმ მემკვიდრეობის ათვისების საქმეში, რომელიც ხალხმა საუკუნეების მანძილზე შეიმუშავა. ამ მხრივ ამ გამოფენას წმინდა ისტორიული მნიშვნელობაც აქვს.

გ. ნატროშვილი

ყეენობა 1905 წელს თელავში და პოლიციის თავდასხმა მასზე. ნახ. დ. ჭავჭავაძის

ნ. კ. კურდღელაშვილი

(ნარ.-ქანე)

ხანგრძლივი და ძნიმე ავადმყოფობის შემდეგ — სულიერ-ყრუ-ენამოკლილ ლისში გარდაიცვალა ნიკო კურდღელაშვილი, ერთი ძველი მესვეურთაგანი ქართულის მწერლობისა.

დაიბადა ნ. კურდღელაშვილი ქ. თელავში 1872 წელს. პირველდაწყებითი სწავლა-განათლება მიიღო თელავის სასულიერო სასწავლებელში, ხოლო საშუალო — თბილისის სასულიერო სემინარიაში.

1900 – 1904 წ. წ. კურდღელაშვილს ეხედავთ კავკავის ქართული სკოლის მასწავლებლად. 1905 წ. რევოლუციის პერიოდში იგი გადმოდის თბილისში და მუშაობს გაზ. „ზარ“-ში.

1907 წ. ნ.კურდღელაშვილი გაუმგზავრა პარიზში. იქ მას მოუხერხეს სამხატვრო აკადემიაში შესვლა, მაგრამ არ დასცალდა ბოლომდე მიყვანა საქმისა და მატერიალური ხელმოკლეობის გამო იძულებული გახდა ერთი წლის შემდეგ სამშობლოში დაბრუნებულიყო.

საქართველოში დაბრუნებული ნ. კურდღელაშვილი იწყებს თანამშრომლობას მაშინდელ ქართულ პრესაში, ბეჭდავს „ნარ-კანის“ ფსევდონიმით მოთხრობებს ჩვენის გლეხაცობის ცხოვრებიდან და იპყრობს მკითხველი საზოგადოების ყურადღებას.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ნ. კურდღელაშვილმა ხელი მოჰკიდა ფრანგული მწერლობის ქართულად თარგმნას, სპეციალურად საყმაწვილო ლიტერატურის დარგიდან. ასეთია ჟიულ ვერნის ნაწერები „80 ათასი კილომეტრი წყალქვეშ“, „საკვირველებათა კუნძული“, „კაპიტან გრანტის შვილები“.

თ. სახოკია.

ვ. მაიაკოვსკის სახელობის ბიბლიოთეკა-მუზეუმი

15 ოქტომბერს მოსკოვში კაპიტალური რემონტის შემდეგ გაიხსნა ვ. მაიაკოვსკის სახელობის ბიბლიოთეკა-მუზეუმი, რომელიც მოთავსებულია იმ სახლში, რომელშიაც პოეტმა გაატარა თავისი ცხოვრების უკანასკნელი წლები.

ბიბლიოთეკა - მუზეუმში შეგროვილია ოცდათასამდე წიგნი და ჟურნალი — ვ. მაიაკოვსკის ნაწარმოებთა გამოცემები და კრიტიკული მასალები მის შესახებ.

მაიაკოვსკის ბინა აღდგენილია იმ სახით, როგორც ის იყო პოეტის სიცოცხლეში.

მუზეუმმა შეადგინა მაიაკოვსკის მოგზაურობის ქარტა. მასზე აღნიშნულია 56 ქალაქი, სადაც პოეტი გამოსულა თავისი ლექსების კითხვით და მოხსენებებით.

მთავრობის დადგენილებით მოსკოვში უნდა შეიქმნას ვ. მაიაკოვსკის სახელობის სახელმწიფო მუზეუმი. ბიბლიოთეკა - მუზეუმი იქნება მისი ფილიალი.

ახალი წიგნები

„ნაპერწკლიდან“

„ფედერაციამ“ გამოსცა შალვა დადიანის ცნობილი დრამატიული ნაწარმოები „ნაპერწკლიდან“.

წიგნი გამოცემულია ლამაზად, დაბეჭდილია კარგ ქაღალდზე, ჩასმულია კალენკორის ყდაში, გაფორმებულია მხატვრულად და ღირს 4 მან. 70 კაპ.

„პირისპირ“.

„ფედერაციამ“ გამოსცა ა. ქუთათელის „პირისპირის“ მეორე წიგნი. რომანის მეორე წიგნიც სამოქალაქო ომის, გლეხთა აჯანყების ფონზე იშლება.

„პირისპირის“ მეორე წიგნი შეიცავს 343 გვერდს, დაბეჭდილია კარგ ქაღალდზე და გაფორმებულია ლამაზად.

ი. ბაქრაძის ლექსები

„ფედერაციამ“ გამოსცა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრის პოეტის იოსებ ზოსიმეს-ძე ბაქრაძის (1850-1904 წ.) ლექსების კრებული. კრებულში შეტანილია როგორც ორიგინალური, ისე თარგმნილი ლექსები. ი. ბაქრაძის ლექსები თავის დროზე იბეჭდებოდა „დროებაში“, „ივერიაში“ და სხვა პერიოდულ გამოცემებში.

წიგნი გამოვიდა ს. ყუბანეიშვილის რედაქციით და მის მიერვე დაწერილი ბიოგრაფიული მიმოხილვით. შეიცავს 109 გვერდს და ღირს 3 მან. 90. კაპ.

ლიტერატურული ნარკვევები

„ფედერაციამ“ გამოსცა გ. ქიქოძის ლიტერატურული ნარკვევები. კრებულში მოთავსებულია შემდეგი სტატიები: „შოთა რუსთაველი“, „შოთა რუსთაველის პორტრეტისათვის“, „რომანტიკოსების თაობა“, „ილია ჭავჭავაძე“, „ილია ჭავჭავაძის პორტრეტისათვის“, „ვეფა-ფშაველას ფშაველურები“, „სერგეი მესხი“, „ილია ხონელი“.

წიგნი გამოცემულია ლამაზად.

„სალიტერატურო — საზოგადოებრივი წარსულიდან“

„ფედერაციამ“ გამოსცა მიხ. ხელთუბნელის გამოკვლევა „სალიტერატურო-საზოგადოებრივი წარსულიდან“. გამოკვლევა მიძღვნილია მე-19 საუკუნის პირველი ნახევრის ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწის და მწერლის მიხეილ თუმანიშვილის ცხოვრებისა და მოღვაწეობისადმი.

წიგნი გამოცემულია ლამაზად. შეიცავს 226 გვერდს და ღირს 8 მან. 90 კაპ.

მ კ ა

(დასასრული)

უტოვეს. სოფელი უფრო დაიმშა და გაპარტახდა. სიცოცხლე შესძულდა მაშინ სტეფოს, ემდუროდა ბედს, რომ ომში არ მოკვდა და შინ ცოცხალი მიიყვანა. ხარები არ ჰყავდა, სარჩო არ გააჩნდა, მიწა არ მისცეს. ცოლშვილი კი მიწურში ეღუპებოდა. და ამ უბედურების დროს, კეკემ თამრო გააჩინა. საშინელება ინატრა მაშინ სტეფომ. ცივი ოფლი ასხამს ახლა, როცა ეს დანაშაულებრივი ნატვრა აგონდება: ნეტავ არ იცოცხლებდეს ბავშვი, და კეკეზე გული ისე მოუვიდა, რომ ცოტა აკლდა იმასაც არ უსურვა ლოგინიდან აუდგომლობა.

თამროს შეძენის დღე სტეფოსათვის ბედნიერების დასაწყისად გადაიქცა. იმ დღეს ერთხელ კიდევ ჩაუფიქრდა სტეფო თავის მდგომარეობას და უფრო უიმედოდ მოეჩვენა იგი.

და შემოდგომის ერთ ავდრიან დღეს, როცა თამრო ჯერ ხუთი თვისაც არ იყო, სტეფო დილით ადრე ადგა, ომიდან მოტანილი და საბძელში დამალული შაშხანა გაწმინდა, დაგლეჯილი, ომში ნაქონი ფარაჯა გადაიცვა და ვაემგზავრა.

— კაცო, ე თოფიანი სად მიხვალ? — კრძალვითა და შიშით ჰკითხა კეკემ.

— საითაც თვალი მიჭრის და გული მიმიწევს, კეკე... ან თავს რამეს დავმართავ, ან...

კეკე ზეზე წამოიჭრა, ქმარს კისერზე ჩამოეკიდა და ცრემლების ფრქვევით შეეხვეწა:

— სტეფო, ჰა, სტეფო, ნუ იქ მაგას იმ შენ მკვდარსა და ცოცხალს ვაფიცებ! ნაყაჩაღარს ისევ შიმშილი გვერჩიოს, ღმერთია მოწყალე!

სტეფო აირია, კეკეს ხელი ჩააცალო, ტახტზე დააგდო და უთხრა:

— დედაკაცო, გეუბნები და გაფრთხილებ, იმ ცოდოთი სავსე ღმერთს ნუ მიხსენებ, იმას ჩვენისთანებისათვის არ სცალიან, ის კვალიანთათვის არის, თუ არის და გუთნეულის პატრონების ბეღელში ტრიალებს.

მხოლოდ სოფლის ბოლოდან გამობრუნდა სტეფო, რომ მშიერი ცოლშვილისათვის ერთი ტკბილი სიტყვა მაინც დაეგდო და გამომშვიდობებოდა. შინ რომ შევიდა, ჯანგამოლეული კეკე ისევ ლოგინზე ეგდო. სიცივით აკანკალებულ ბავშვებს შიშველი, ჩვილი თამრო შუაში ჩაეწვინათ, გოჭებივით ერთმანეთს მიხუტებოდნენ და სიმინდის ჩალის კონებში ჩამთბარიყვნენ.

— დედაკაცო, — უთხრა სტეფომ, — ჩემმა მზემ, ჩემმა სინდისმა, ცუდი საქმისათვის არ მივალ, ცუდი საქმე და მავნეობა ჩემს მამაპაპაში არ გაგონილა და...

— მაშინ ე თოფი და ტყვიები რაღად გინდა? — მოუთმენლად ჰკითხა კეკემ და ზეზე წამოიწია.

— ბოლშევიკებთან მივალ. ამ ბავშვებს რჩენა და ცხოვრება უნდათ, ასე აღარ შეიძლება, ან რამეს ვიღონებ, ან არა და.. თუ მოვკვდე, ბავშვებს ოხრად ნუ დაჰყრი...

სტეფომ ცოლს არ აუხსნა, ვინ იყვნენ ბოლშევიკები: „სულერთია, ვერაფერს გაიგებსო“. კეკემაც რაკი იცოდა ქმრის ხასიათი, რომ ნათქვამს არ გადავიდოდა, კალთა აღარ დაავლიჯა, ნელა წამოდგა, ტახტზე ჩამომჯდარ, გაფითრებულ სტეფოს წინ ჩაუარა, კიდობანს ჩასწვდა, ერთადერთი პური შუაზე გადაამტვრია, ხუთიოდე თავი ხახვი და ერთი პეშვი მარილი რაღაც ჩვარში გამოკრა და შაშხანის ზუმბაზე ჩამოუკიდა ქმარს.

სტეფოს გული აუჩუყდა, უნდოდა კეკე გულში ჩაეკრა, მაგრამ შერცხვა ჩალაში ჩამთბარ, თაეებ-წამოწვდილ ბავშვების ექვსი წყვილი თვალისა და სწრაფად გაიხურა კარი.

— თავს მაინც ვაუფრთხილდი! — გასძახა უკვე შორს მიმავალ ქმარს კეკემ.

— შენც მარჯვედ იყავ, დედაკაცო. ჩემი ნუ ვეფიქრება, ცუდ საქმეზე არ მივალ და ცუდადაც არ გავფუჭდები.

და კიდევ ერთი წელიწადი აღარსად სჩანდა სტეფო.

1921 წლის თებერვალში დაბრუნდა და ცხოვრებაც სულ სხვა გზით წავიდა. 1922 წელს სტეფოს სოფელში მოიტანეს ტრაქტორი. სტეფო მაშინ რევკომში მუშაობდა. უცხო მანქანა ვერ გამოიყენეს, მართვა არავინ იცოდა, ბენზინიც არ იყო.

ცოტახნის შემდეგ კოლმეურნეობა ჩამოყალიბდა. მესამე წლის თავზე სტეფომ სახლი აიგო, ბოსელი და საბძელი დაიდგა და განა მარტო სტეფომ? ყველა იმან, ვისაც წინად მხოლოდ ერდოიანი მიწური ედგა.

სტეფოს უფროსი ვაჟი დაუვაჟაცდა. იგი წითელ არმიაში ჯერ რიგითი წითელარმიელი იყო. შემდეგ აღმატება მისცეს და ახლა პოლკოვნიკია. პოლკოვნიკები კი სტეფოს მხოლოდ კვალიანთ გაეგონა წინად. ორმა მომდევნომაც დაამთავრა ხაშურში ტექნიკუმი და უნივერსიტეტში შევიდა. თამრომ კი, პატარა თამრომ, რომლის დაბადებაც სტეფოს ასე არ გაუხარდა, ათწლედის დამთავრების ატესტატი მოიტანა შინ. იგივე თამრო სოფელში პროპაგანდისტად მუშაობდა უმაღლეს საბჭოს არჩევნების მომზადების დროს.

— აი, რა გზით წავიდა ჩვენი ცხოვრება, — ჩაილაპარაკა სტეფომ, და რომ ეს სხვა გზით წასული ცხოვრება უფრო ფართოდ და ვრცლად დაენახა, შორს ლაჟვარდში დაიწყო ცქერა.

მტკვარს გაღმა გარკვევით სჩანდა ბაკურიან - გუჯარეთის მთები. დაბურულ კალთების ძირში ყვითრი აბრეშუმის ბაღდადივით იშლებოდა ქართლის მინდორი, მტკვრის ვერცხლის სარტყელით გაღმა-გამოღმა ქართლად გაყოფილი.

ოდესღაც მას შიშს ჰგვრიდა ამ ლაჟვარდში გახედვა, ეზიზღებოდა იგი და სიცოცხლეს სიკვდილი ერჩია. ახლა კი ამაყად უყურებდა იმავ ლაჟვარდს და ჰორიზონტებს უყვარდა იგი.

სტეფო საკმაო დიდხანს იჯდა იქ, ყანებში, მერე წამოდგა და პანტისაკენ გასწია. იქ ჩრდილში ცოლი ეგულებოდა. გზადაგზა თავთავს ჰგლეჯდა, რათა ფარჯიქიასათვის ეჩვენებინა..

კეკე პანტის ძირად არ დაუხვდა. შორს, სიმინდისა და ლობიოს ნათესებში ფრიალებდა მისი თეთრი თავსაფარი. ტრიალებდა მოწეული პურის საამური სურნელება. ჭუკჭუკებდნენ მწყერები, ხოლო თვალუწვდენ ცის თაღში სარულს ადიოდნენ ჭივილა ტოროლები. ნათელი დასდგომოდა ბრუდსაბრძელას მთას, ქართლს რომ წამოსდგომია თავს.

— შენც ბედნიერი ხარ, ნათელო მზევ! — შესძახა უცხო სანახაობით და სურნელებით გაბრუებულმა სტეფომ მთას იქიდან ამომვალ მნათობს. — აბა ჰკითხე შენს სხივებს, თუ ასე არ არის? აბა სად არის კიდევ სხვა ისეთი ქვეყანა, გარდა ჩვენი ქვეყნისა, სადაც ადამიანები ერთი ერთმანეთის ბედნიერებისათვის შრომობდნენ და ცხოვრობდნენ?.

სტეფო აღტაცებამ შეიპყრო. თვითონაც ვერ იტყოდა კარგად, რამ აღაფრთოვანა იგი. გრძნობდა მხოლოდ, რომ ამის მიზეზს ერთად ერთი არსება მიუხვდებოდა უსიტყვოდ და ყველაზე მეტადაც ის გაიზარებდა. მაგრამ კეკეს დღეს სულ სხვა რამ აწუხებდა. ამიტომ სტეფომ აჩქარებული ნაბიჯი შეანელა და ყანის პირად ჩამოჯდა. ნაგუთნი ბელტი გორაკივით იდგა მის წინ. სტეფომ ხელი წაატანა.

— დედინაცვალი იყავ შენც, მიწავ. ჩვენს რძეს სწოვდი—წიმოწარეს კი გვაწოვებდი, გიგლიდით, გამუშავებდით — მშიერს გვტოვებდი, გვიყვარდი, შენ კი მხოლოდ მაშინ ჩაგვიკრავდი გულში, როცა სამარშინიან ორმოში ჩავეშვებოდით. გვწყეროდა და წყალს გვაშრობდი. ეხლა კი დედა ხარ, მიწავ, ტკბილი და მოამაგე.

— ნეტავ ის კაცი იქ ამდენ ხანს რას უდგას?—ფიქრობდა კეკე, როცა სიმინდისა და ლობიოს ყანის სიმკვიერეებას მორჩა.

მართლაც სტეფო შორს იდგა. პურში კეკე ძლივს ამჩნევდა მის თუშურ ქუდს, ყვითლად მოლივლივე ზღვაში ბურთივით ერთ ადგილას ატივტივებულს, ნელნელა გასწია მისკენ. ახლა ისიც დამშვიდებული იყო. სტ